DIMITROF

Una interessantíssima biografia de la vida del gran lluitador revolucionari, Secretari de la Internacional comunista i forjador del Front Popular

EDITAT PER

EDICIONS EUROPA AMÈRICA

PREU: **2.50** PTES.

COMANDES A:

Distribuïdora de Publicacions

Diputació, 260 BARCELONA

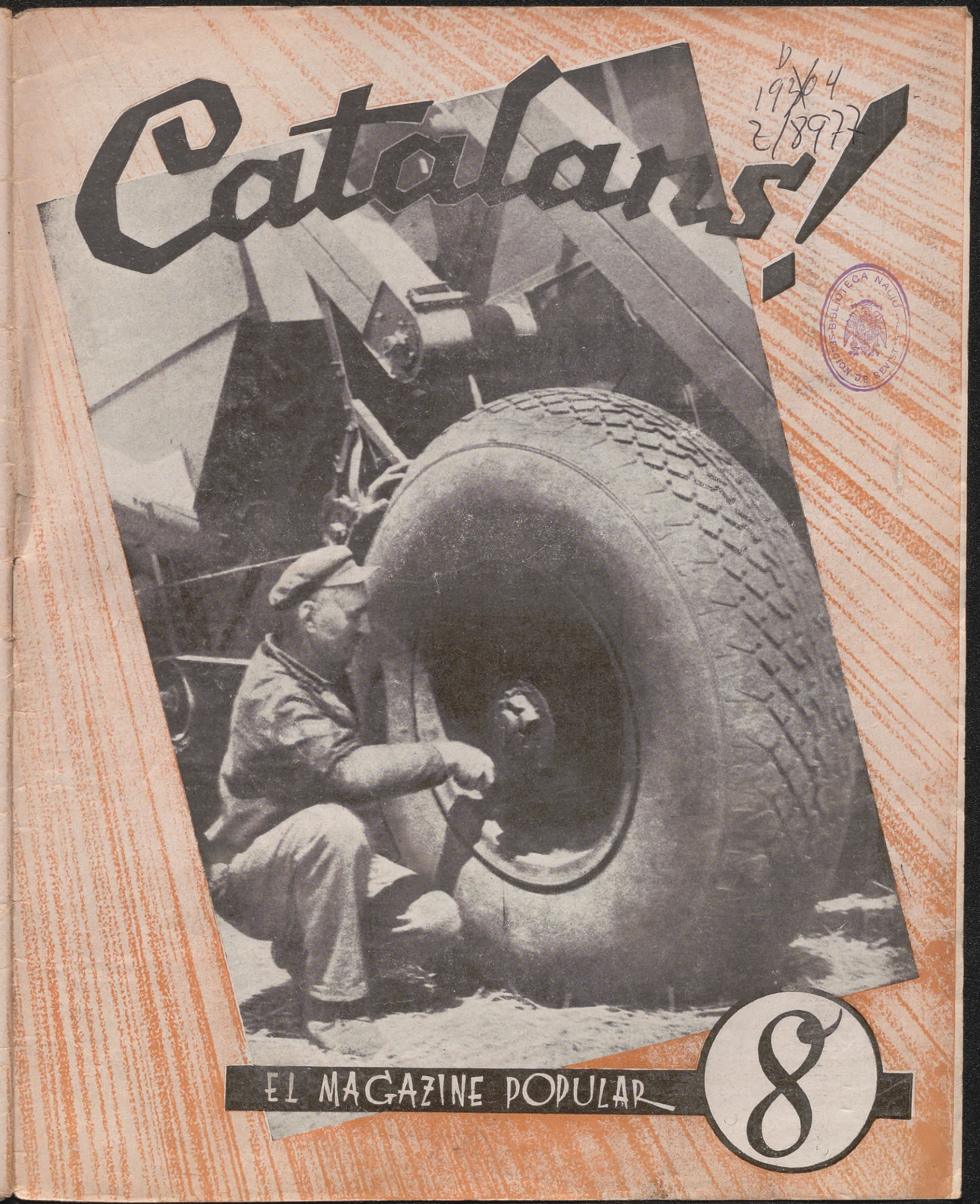

D 1974 2/8977
BIBLIOTECA NACIONAL DE CATALUNYA

Les reformes il·lògiques han inundat de llampant els nostres barris populars

Al marge d'una enquesta

PER
SEBASTIÀ GASCH

ULTIMAMENT Pere Guardiola, per mitjà del nostre magazine, demanava a alguns arquitectes barcelonins llur opinió sobre els encerts i les falles de la nostra arquitectura.

Les interesantíssimes respostes rebudes, algunes de les quals denunciaven sense contemplacions els estralls d'una arquitectura mal entesa —els deplorables pastitxos de xalet "a la Suïssa"; els caus coronats de cupuletes, rotondes, garlandes i gerrons; el maquillatge neo-gòtic i renaixentista que ha degenerat sovint en tatuatge...—, ens empenyen a parlar d'unes altres anomalies arquitectòniques: les reformes il·lògiques.

De les reformes poca-soltes de certs destructors que tiren al dret sense manies, sense aturar-se a reflexionar si allò que enderroquen o reformen amb aquella desimboltura té un valor artístic o simplement el perfum, el caràcter, el sabor de cosa vella, rància i patinada. Fúria destructora del nou ric, enamorat del llampant, que ignora que hi ha coses estretament lligades a la tradició, i que és un pecat modernitzar-les, coses que no es poden rejovenir si no es vol anul·lar llur sabor.

*
* *

Reformes il·lògiques i poca-soltes! Allà on fan més angúnia és en els nostres barris populars. En la ciutat vella i en els suburbis on —com deia Ramon Raventós en la resposta a la nostra enquesta— es poden veure, encara, exemples delicats de les amoro-

(Segueix a la pàgina 17)

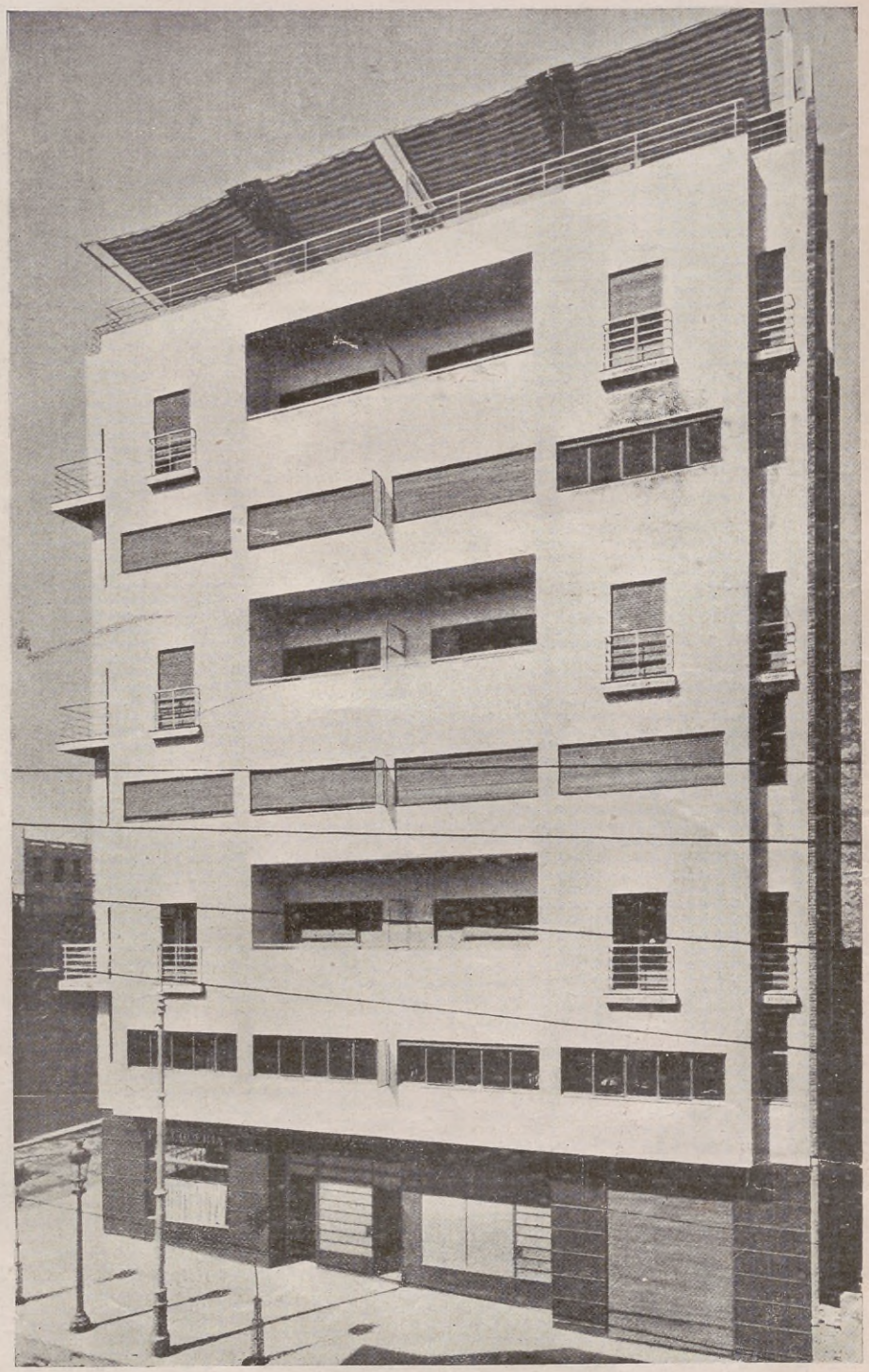

Casa de lloguer al carrer de Muntaner. Arquitecte J. Lluissert

Catalans!
EL MAGAZINE POPULAR

Direcció: J. ROIG-GUIVERNAU

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ:
PLAÇA DE LA REPÚBLICA
NÚM. 2, PRAL. - TEL. 19278

EL NÚMERO: 2 PESSETES

SUBSCRIPCIÓ
PER TRIMESTRES
BARCELONA . . . . . 16 ptes.
FORA. . . . . 22 »

Concessionària per a la venda a Catalunya, resta d'Espanya i estranger:
CATALONIA, S. A.
Ronda de Sant Pere, 3 - Barcelona

SURT ELS DIES
10 - 20 - 30

NÚMERO
8

30 D'ABRIL DEL 1938

Competència al ferrocarril

La tracció mecànica ha revolucionat el món. L'aparició de l'automòbil i el seu progressiu perfeccionament han permès, ultra simplificar els transports urbans i els de carretera, fer molt més ràpids els treballs del camp. Avui les nacions més avançades tenen com a major glòria el poder comptar amb el nombre més crescut possible de tractors per a l'agricultura, i de cotxes auxiliars. Els camions de gran tonatge, que poden traslladar, en hores, el gènere més divers des dels punts d'origen al lloc de destinació, constitueixen un dels més poderosos auxiliars de la gran indústria i dels productes agrícoles. Vegeu – a la portada – aquest obrer, empleat en una línia regular de transports per carretera, examinant una de les rodes gegants del seu camió abans d'emprendre un llarg viatge. Aquests viatges per carretera que avui fan la competència, en rapidesa i economia, al ferrocarril, que a tot el món es bat en retirada.....

(Foto K.)

D'Espanya al Pacífic passant pel Pol

El conflicte de les primeres matèries

L'ARID problema del repartiment de les primeres matèries —ha escrit un periodista francès— s'ha transformat en l'actualitat en una obsessió pels lectors dels diaris i revistes.

Tant si es tracta dels viatges dels diplomàtics, o de les peripècies de la guerra de Xina, trobem en cada informació expressions com «colònies», «primeres matèries», «explotació de les riqueses naturals», etc. El problema del proveïment de les nacions domina actualment els altres i els relega decididament a segon pla.

VALOR DE LES COLONIES

No és solament el desig d'oferir a llurs poblacions un xic més de benestar, sinó també, i sobretot imperioses, consideracions militars són les que dicten a certs països llurs campanyes contra els països que neden en l'abundància i que retenen les riqueses mundials.

Tanmateix, notem un fet d'importància capital: els productes provinents de les colònies, desitjades avui tan ardentment pels pobles pobres en primeres matèries, proveeixen amb prou feines el tres per cent de les necessitats del consum mundial.

Ja que Alemanya està tan entossudida amb aquest problema, no podem ometre en aquestes línies l'examen de les seves reivindicacions.

Nombrosos economistes han demostrat que encara que Alemanya recobrés les seves antigues colònies romandria tributària de l'estranger per a les seves importacions. A això Berlin respon que les seves antigues possessions colonials podrien assegurar-li una vuitena part de les matèries que necessita importar actualment, i podria realitzar d'aquesta manera un estalvi anual de 4.000 milions de marcs.

LES RESTRICCIONS EN EL III REICH

¿Aquesta economia podrà permetre a Alemanya bastar-se a si mateixa, en el què es refereix a les primeres matèries de guerra, així com pels productes alimentaris?

Certament, no. Per a independitzar-se de l'estranger, solament en el domini de l'alimentació, Alemanya hauria d'augmentar més del cinquanta per cent la superfície de les seves terres cultivades. Per a les altres primeres matèries, la situació és encara pitjor. D'aquesta manera, des de fa dos anys, es realitza en el Reich una propaganda desenfrenada per a augmentar el nombre de bestiar llaner, per a cobrir les necessitats de la indústria tèxtil. Després de grans esforços solament un nou per cent del consum és subministrat per la producció local.

UNA LITERATURA ECONOMICA

Aquest fracàs, després de tants d'altres anteriors, no ha desanimat els partidaris del principi autàrquic. Les vidrieres de les llibreries alemanyes estan plenes d'obres econòmiques pseudo-científiques exhortant la població alemanya i en particular les mestresses de casa, a evitar de malgastar el

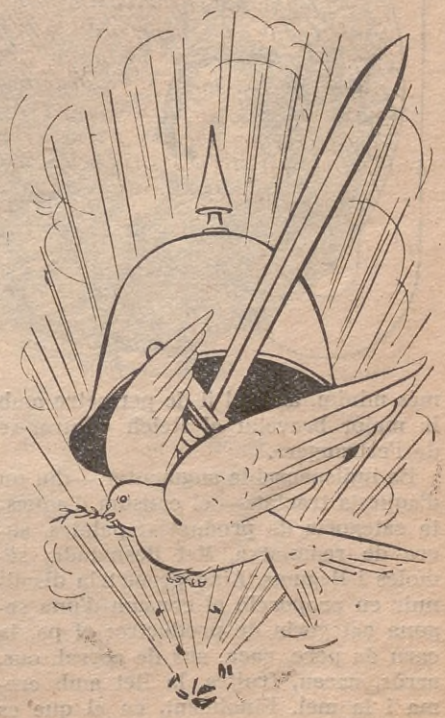

Itàlia, Alemanya i Anglaterra,

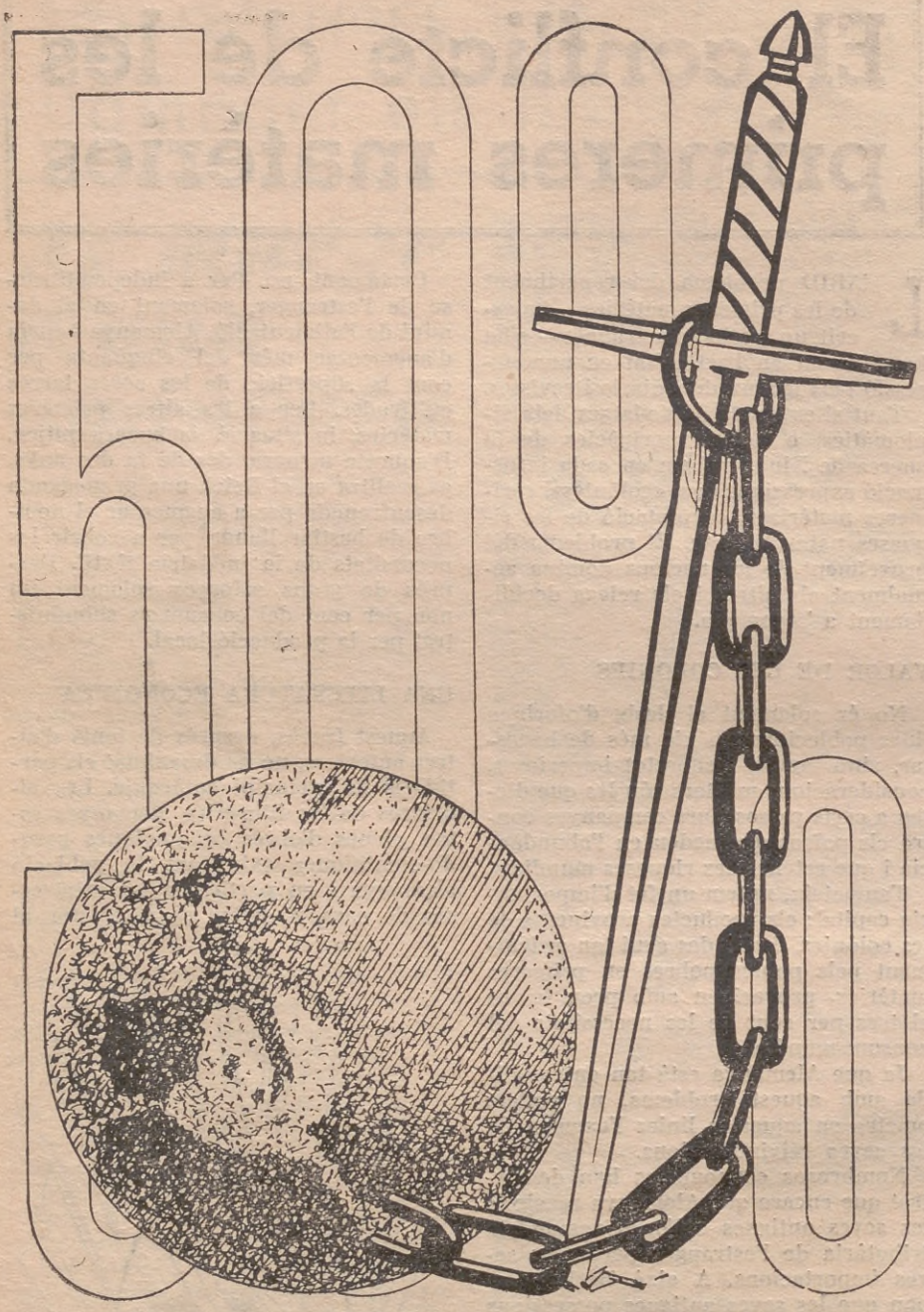

més mínim, amb el fi de permetre amb la major brevetat al Reich «lliurar-se de l'estranger».

Es indispensable augmentar —diu un d'aquests tractats— el consum d'aquesta categoria de productes: patates, sucre de remolatxa, llet desnatada, sèmoles i llegums. Això permetria disminuir en proporció el consum d'una segona categoria de productes: el pa, la carn de porc, caça, aus de corral, ous, arròs, cacau, fruites, la llet amb crema i la mel. Finalment, en el que es refereix a una tercera categoria, en la qual s'incloeixen la carn de vaca i vedella, el llard, la grassa animal, la cansalada, el formatge i els olis vegetals, el seu consum ha d'ésser reduït al mínim.

En una obra similar, s'hi troba una llarga enumeració de les sobres susceptibles de fer servei a l'economia nacional i que el poble alemany té l'obligació de lliurar als empleats de la «folkswohlfahrt», o als representants dels productors de matèries brutes, i als membres de les joventuts hitlerianes. Són especialment sollicitades les sobres dels menjars, com són els greixos, ossos i totes les closques, particularment les de patates, objectes i robes usades, papers, metalls, botelles, draps i finalment tots els objectes de metall, paper d'estany, fulls d'estany d'embalar, tubs de zinc, etc.

Evidentment, si a conseqüència d'aquestes economies, el III Reich ha pogut conservar una certa suma de divises per al seu rearmament, el problema de proveïment de primeres matèries encara no està resolt. Però com que amb les restriccions no n'hi ha prou, Alemanya, així com el Japó i Itàlia, prossegueixen febrosament els seus esforços per assegurar-se el control de certes fonts estratègiques de primeres matèries.

La guerra civil espanyola ha estat qualificada amb el títol just de «guerra de primeres matèries». Per entre bastidors de la guerra civil, Itàlia i Alemanya per un costat i Anglaterra per l'altre, estan lliurades a una furiosa competència.

Espanya és una gran productora de primeres matèries de molta importància. Astúries i Biscaia forneixen ferro, la regió de Huelva és la més rica d'Europa en coure, les mines de Penyarroya donen plom, i Almadén mercuri. El país posseeix, per altra part, importants jaciments de carbó, d'estany, plata, tungstèn, pirita, etc.

Des de l'any 1934, quan les dictadures europees emprengueren el camí del rearmament, una societat italo-alemanya fou fundada, amb mires a l'explotació de les riqueses del sòl espanyol, amb la participació d'alguns trusts com són la I. G. Farben, Krupp i Siemens, i pel costat italià, de la Federació d'Industrials d'Itàlia. La direcció d'aquesta societat fou confiada a un enginyer rus blanc, M. George Dubnikov, que vingué a instal·lar-se a Barcelona, havent d'abandonar la nostra ciutat dos mesos més tard després de la victòria electoral del Front Popular.

Quant a l'explotació de les mines del Riff, la riquesa de les quals és coneguda, l'ex-general Franco acordà el monopoli des del començament de la guerra civil a una societat que té la seva seu a Sevilla, la Hisma-Limitada, Carranza i Bernhardt. Berlín va aconseguir també tenir una concessió pel ferro de Vigo, que no abona en divises, ja que el preu de les seves primeres matèries està automàticament deduït del deute contret per Franco.

En coneixement d'aquests fets, es comprèn que la tramesa de representants anglesos a Salamanca no va tenir altra finalitat que la de resevar la part que li correspon a la Gran Bretanya en l'explotació dels jaciments de pirita, a Espanya.

INTERPRETACIO DEL COP D'ESTAT BRASILER

Passem ara a l'altra part del món: al Brasil. Des de fa algun temps, Alemanya gaudeix d'una situació privilegiada en les seves relacions d'aquest Estat amb l'estranger. Es sobre la base d'un sistema de compensacions que es recolzen les relacions germano-brasileres. Alemanya proveeix el Brasil de productes industrials i li compra cafè i cotó: el 1935 comprà el cinquanta per cent de la collita de cotó de Sant Pau, i l'any passat obtingué el primer lloc entre els proveïdors del Brasil, mentre que el 1934 ocupava el tercer lloc.

La influència alemanya en el Brasil està recolzada en els 800.000 parcers alemanys establerts en la gran república del Sud. El cop d'Estat del president Vargas, que motivà sorolloses manifestacions d'alegria a Berlín, permetrà a la Wilhemstrasse estrènyer, gràcies al parentiu ideològic dels dos règims, les relacions del Reich amb el Brasil, el sòl del qual enclou immenses riqueses sense explotar. En contra, a Washington, on l'evolució de la política brasilera inquieta els esperits, es fa notar que el cop realitzat pel president Vargas a l'ideal panamericà, ha estat inspirat pels països totalitaris en la busca de primeres matèries...

Continuem el nostre camí cap a l'horitzó, i deixem a l'Amèrica llatina, anant vers les regions septentrionals del vell continent.

LES RIQUESES DE LA ZONA POLAR

Durant llargs anys, les regions dels confins nòrdics d'Europa no eren freqüentades sinó pels exploradors que arriscaven llurs vides per aportar nous descobriments a la ciència. Les estadístiques de Bergen han establert que les expedicions efectuades des del fi del segle XIX, havien costat l'elevada suma de 500 milions de francs. Aquestes despeses efectuades amb un fi completament desinteressat es revelen actualment com una inversió molt afortunada, perquè els savis han descobert que les regions polars dissimulaven en el seu sòl riqueses extraordinàries. A la Sibèria del Nord, per exemple, s'hi troba or i plati, i al llarg del riu Kolyma s'hi han descobert importants jaciments de zinc, de coure, plom i estany. Quant al carbó, es descobreix en gairebé totes les illes de la regió polar, i és a Spitzberg que els vaixells russos que efectuen el trajecte Arcàngel-Vladivostok per la gran ruta marítima del Nord, es proveeixen de combustible, després d'haver realitzat un acord amb Noruega.

Mentre que a Alaska i al Canadà es realitzen treballs d'exploració, a l'extrem nord de Suècia l'explotació de minerals de ferro prossegueix en gran escala. Es a Suècia que Alemanya trobà la major quantitat de ferro per al seu rearmament, ja que el 42 per 100 de les importacions alemanyes de ferro provenen de Suècia.

Les regions àrtiques, en un futur pròxim, seran motiu de conflictes? De totes maneres, si arribés a esclatar la guerra entre Alemanya i el Sòviet, el Reich, per a exercir un bloqueig continental complet sobre el front de Rússia, hauria d'enviar una flota a l'extrem nord àrtic.

Els principals centres miners de Suècia, que proveeixen en gran escala l'exèrcit alemany, estan situats prop de la frontera nord del país, a l'abast de l'aviació russa.

LES ASPIRACIONS DEL JAPO

Passem ara al Pacífic, on el problema de les primeres matèries és encara més evident, si és possible, que en les regions que acabem d'anomenar.

lliurades a una furiosa competència

Innombrables publicacions japoneses, des d'opuscles editats per l'oficina de premsa del Ministeri de la Guerra, fins a les utopies a la manera de Wells, exposen i analitzen l'obsessionant problema de les primeres matèries.

M. Hironomi, el prou conegut economista nipó, proclamà recentment amb solemnitat aquesta veritat:

—El Japó ha de témer el bloqueig de les primeres matèries.

¿Com podria ésser d'altra manera, si l'Imperi del Sol Ixent no pot satisfer les seves necessitats de petroli, sinó en un 10 a 15 per 100, havent d'importar de 40 a 70 per 100 del seu consum de ferro i manganès? A més, el Japó està mancat de cotó i llana, productes indispensables per la seva indústria tèxtil que constitueix una de les branques més pròsperes de la seva producció nacional.

Abans de llançar-se en la realització del seu gran somni pan-asiàtic, l'estat major japonès cerca evadir-se de la tutela dels seus proveïdors. Es aci que ha de cercar-se el veritable significat de la seva guerra amb Xina. Es en el nord de la celestial república, i en la vall del Yang-Tsé, on el Japó espera trobar la solució del seu problema de primeres matèries.

L'economia mundial lliure-canvista destruïda per la gran guerra no pogué restablir-se després de finalitzades les hostilitats. Demà, i fins i tot des d'avui, els «països pobres volen conquistar per la força les primeres matèries que necessiten».

Un cop sobre aquest pendent perillós, no es pot estar segur de saber deturar-se.

—La guerra no paga —se sentia dir després de la gran contesa. Actualment, els estats àvids de conquestes han modificat aquesta fórmula i proclamen:

—La guerra de les primeres matèries paga bé.

Encara una illusió que no trigarà a esvair-se com les altres. El problema que es presenta és ben clar, és el de la producció i la distribució de les riqueses.

L'arbre regadora

El Perú beneficia d'un arbre estrany: el tamai-capsi o, més simplement, l'arbre de la pluja. Posseeix la particularitat d'absorbir, gràcies a les seves fulles, el vapor d'aigua de l'atmosfera. Durant els calors forts, si l'atmosfera és seca, l'arbre ofereix una pluja deliciosa. ¿Qui no desitjaria posseir un arbre com aquest en el seu jardí per a combatre la secada?

MAGNÍFICA APORTACIÓ AL TEATRE CATALÀ

3 obres de teatre de cara a la guerra!

La Direcció de CATALANS! ha aconseguit de la Federació Catalana de Societats de Teatre Amateur el permís necessari per a publicar les tres obres que resultaren premiades en el recent Concurs convocat d'obres de teatre de cara a la guerra.

Aquestes tres obres:

Comiats a trenc d'alba

de Ramon Vinyes

Un dia de novembre

de J. Roig-Guivernau

Nadal en temps de guerra

de Lluís Capdevila

seran publicades al nostre magazine, il·lustrades per Lleó Arnau.

LA PRIMERA EN EL NOSTRE NÚMERO 10, CORRESPONENT AL DIA 20 DE MAIG, I ELS ALTRES EN NÚMEROS SUCCESSIUS

Es tracta d'un esforç editorial que estem segurs plaurà als nostres lectors

La primera vegada que els tancs guanyaren una batalla

Records de la gran guerra, que la nostra guerra fa actuals

ELS esdeveniments d'Espanya —ha escrit Armand Pierhal a «Les Annales» de París— atribueixen una dolorosa actualitat a les qüestions relacionades amb la utilització dels nous instruments de combat i principalment als tancs... Alguns grans exèrcits europeus s'han aprofitat de la situació espanyola per a assajar l'eficàcia dels medis més moderns per a la matança. Per més horrible que això ens sembli, caldrà confessar que pels Estats Majors no existeix altre medi de comprovar els positius avantatges d'una arma nova, que el de sotmetre-la a prova durant un combat.»

Les maniobres executades en temps de pau tenen un valor relatiu. Davant la realitat, equivalen al que és un assaig teatral, comparat amb una representació portada a terme en presència del públic. Fou així que la guerra amb els boers servi de camp d'experimentació per a la metralladora, inventada per l'enginyer Màxim poc temps abans. Gràcies al fet que els japonesos saberen aprofitar-se d'aquesta experiència, aquests tingueren un gran avantatge damunt els russos, en la guerra de 1904-1905.

La guerra del nostre país serveix de prova decisiva pels tancs, l'arma que, com la metralladora i l'avió, ha revolucionat la guerra moderna. Però ara veiem que els tancs no han respost a la confiança que hom hi havia dipositat. Han sorgit medis de combatre'ls molt efectius, i el tanc, fàcilment, resta fora de combat. La lliçó hauria de servir a *totes* les grans nacions del món que han despès sumes fabuloses en la construcció progressiva d'elements de guerra, per tal que es convencin de fins a quin punt pot considerar-se desbaratada i discutible una política de cara a la competència de material bèllic.

Això no obstant, per rar que sembli, la comprovació referent a la vulnerabilitat dels tancs no és nova; és una experiència establerta d'ençà de la gran guerra. En una ordre secreta, datada el dia 11 d'agost del 1918, el general Ludendorff explicà a llurs subordinats que «un tanc és una presa fàcil per a l'artilleria de tots els calibres». I encara més, el debut dels tancs no aconseguí pas gaire d'èxit i un any després de la seva aparició al front, el gran Estat Major anglès es preguntava si, passat l'efecte de la sorpresa, no seria més pràctic renunciar a aquesta arma nova i jubilar els tancs al dipòsit de ferro vell.

Els tancs anglesos feren llur aparició al front de Somme el 15 de setembre del 1916. Després foren utilitzats en la batalla de Flandes, especialment en la presa de Ypres, on sofriren pèrdues greus, tant per obra de l'artilleria enemiga com degut al llot en què molts quedaren encallats per a sempre. El mes de novembre del 1917, durant un combat duríssim contra Cambray, el mariscal Baig decidí emprar en la lluita tot el cos de tancs. En aquesta operació els tancs obtingueren un èxit innegable i hom continuà utilitzant llurs serveis a causa d'aquesta actuació afortunada.

El capità D. E. Hickey, que és el narrador d'aquest fet

d'armes, en les seves Memòries, publicades recentment a Londres, manava precisament una secció de tancs. Davant els esdeveniments de la nostra lluita, l'interès d'aquesta obra deixa d'ésser simplement retrospectiu, per a situar-se en l'actualitat.

Nascut el 1895, M. D. E. Hickey comptava només dinou anys quan esclatà la guerra. Això no obstant, a la vegada que prosseguia els seus estudis a la Universitat de Londres s'allistava en un curs de preparació militar i obtenia, el 1915, el grau de subintendent. El 1916 demanà la seva incorporació al cos de tancs i després de vuit mesos d'instrucció en un camp d'entrenament de Bovington, fou nomenat tinent en funcions de capità i li delegaren el comandament d'una secció.

Cada secció estava integrada per quatre tancs i depenia d'una companyia formada per quatre seccions, que ensems era la tercera part d'un batalló. Aquests tancs, els primers en el seu gènere, eren veritables mastodonts, car pesava cada unitat unes trenta tones. Animats per un motor de cent cavalls de força, llur velocitat màxima era de cinc o sis quilòmetres per hora. Hi havia dos tipus de tancs: un tipus masculí i un tipus femení. El tipus masculí anava equipat amb dues metralladores i dos canons, mentre el tanc femení només disposava de quatre metralladores. En ambdós hi anaven vuit homes, un dels quals calia que fos oficial.

El carregament d'un tanc comprenia dos-cents setanta litres de gasolina, quaranta-cinc litres d'oli, noranta litres d'aigua, dos-cents obusos de sis lliures cada un i sis mil cartutxos de metralladora. El tanc femení, en comptes dels obusos, anava proveït de deu mil cartutxos de metralladora. Un cop tancat el tanc i apagada la seva llum dèbil, l'interior quedava completament fosc. L'atmosfera esdevenia ràpidament irrespirable. Sovint, durant el curs d'una operació un xic llarga, els components de l'equip acabaven mig asfixiats per les emanacions del motor.

Els primers tancs tenien el seu nom propi, com els vaixells. Cada batalló de tancs era denominat per una lletra de l'alfabet, i els noms dels tancs del batalló començaven precisament amb aquesta lletra. Els de la secció del capità Hickey, per exemple, pertanyien al batalló H, i s'anomenaven «Havoc», «Hadrian», «Hermosa» i «Huguenot». Cal fer notar que, com el mot «ship» (vaixell) que en anglès fou fins aleshores l'únic nom de cosa que no pertanyia al gènere neutre, «tank» fou també classificat femení.

La narració que fa el capità Hickey de la batalla de Cambray és plena de color i de relleu. Com dèiem, fou el primer triomf decisiu de la nova arma. Els tancs obrien la marxa disposats en forma de triangle, portant cada un en el front una enorme feixina de més d'una tona i mitja que havia de facilitar-los el pas per les valls. «Fins a perdre's de vista no es veia res més que vehicles monstruosos, a semblança d'animals prehistòrics, portant cada un a la boca immensos feixos de branques i mates, avançant implacablement. Per primera vegada durant la guerra hom veié fugir l'enemic en desordre, víctima del pànic». Malgrat això el fruit d'aquesta victòria no fou, tanmateix, gaire durable. Als pocs dies, els alemanys iniciaven un contraatac i recuperaven llurs posicions.

Hickey dedueix d'aquesta experiència que els tancs són una arma temible i que poden proporcionar inapreciables serveis com a avantguarda d'assalt, obrint el camí a la infanteria. Però remarca també, que, si són útils per a portar a terme la conquista d'una posició, no són, en canvi, capaços de conservar-la, a no ésser que la infanteria s'ocupi d'organitzar i defensar el terreny guanyat. Els tancs, sols, són incapaços de resistir un contraatac.

Els nostres heroics lluitadors faran bé de tenir-ho en compte i prendre'n bona nota.

M. A

EL CURS DE LA GUERRA

L'ofensiva franquista cap a Castelló

PER
A. ROVIRA I VIRGILI

El principal interès de l'alt comandament facciós després d'obert el forat a la costa de la Mediterrània, consisteix a eixamplar aquest forat i el passadís que hi condueix a través de les províncies de Terol i Castelló de la Plana. Deturat l'enemic, en la feina d'eixamplament, per les goles de l'Ebre al Nord, s'ha esforçat durant la segona quinzena d'abril a avançar cap al Sud, tant en el sector del Mestratge com en el de la costa.

Empenyent per aquests dos sectors, ha trobat una fortíssima resistència republicana que no li ha permès altra cosa sinó progressar de mica en mica a partir de Benicarló i de Sant Mateu. Al cap de dues setmanes de maldar per acostar-se a Castelló, només ha ocupat, al litoral, Peníscola i més al Sud Alcalà de Xisvert, mentre que al Mestratge les posicions republicanes s'han mantingut fermes en general.

Per aquest front, els rebels han pogut comprovar que se'ls han acabat els èxits relativament fàcils del mes de març i els ja més difícils de la primera quinzena d'abril. Lluny d'enfonsar-se sota el doble cop advers del Sud i del Nord de l'Ebre, l'exèrcit republicà s'ha redreçat, i aquest recolzament espiritual va acompanyat del gradual augment de les màximes bèl·liques i dels contingents humans de què disposa.

●

¡Quina diferència entre els petits i costosíssims avanços que en els darrers deu dies han fet els franquistes al Nord del País Valencià i els avanços ràpids —fulminants, com deien ells— que van fer en algunes de les fases de les dues batalles d'Aragó durant el mes de març! La nova consigna de l'exèrcit popular —resistència!— proclamada pel cap del Govern espanyol doctor Negrín, ha estat heroicament complerta pels soldats republicans.

Resistint ha estat possible d'aturar la marxa cap a l'interior de Catalunya de les forces navarreses de Solchaga, aragoneses de Moscardó, mores de Yagüe, italianes de Bergonzoli i navarreses de Garcia Yalino, en la línia dels tres rius (Noguera Pallaresa, Segre i Ebre). Resistint ha estat possible d'imposar una cruenta lentitud a l'ofensiva de l'enemic cap a Castelló de la Plana i de preparar la barrera que ha de contenir-lo per aquell cantó mentre s'espera l'hora de l'ofensiva dels lleials.

Un mes i mig ha passat d'ençà de l'inici de l'ofensiva franquista pel Sud de l'Ebre, i un mes llarg d'ençà de l'inici de l'ofensiva pel Nord d'aquest riu. Els guanys de terreny per part dels facciosos han estat —qui podria negar-ho?— molt considerables. Però la xifra dels presoners caiguts en llur poder, la quantitat del material de què s'han apoderat i la suma de les baixes republicanes, han estat petites en comparació amb la importància de les operacions.

Una vegada més —la setena o vuitena vegada— els franquistes i llurs amics i aliats havien anunciat que guanyarien i acabarien la guerra en unes quantes setmanes. Van passant les setmanes i els mesos, i no s'afebleix, per part dels republicans, la voluntat de lluita i de victòria. Les noves mobilitzacions de combatents i de fortificadors venen a augmentar el nombre i la puixança de l'exèrcit de la República. La guerra s'haurà allargat; però els republicans no s'han rendit ni volen rendir-se.

●

L'enèrgica resistència republicana als diversos sectors del front del Principat de Catalunya i del Nord del País Valencià, ha estat causa que l'alt comandament facciós hagi provat fortuna a la província de Terol, pel Sud de Montalban, on les nostres línies no havien retrocedit gaire durant l'ofensiva del mes de març al Sud de l'Ebre. El dia 24 d'abril al matí, les forces de Varela van atacar de sobte per aquell sector, amb gran ajut de tancs, aviació i artilleria. Gràcies a la sorpresa van poder progressar fins a Aliaga. Però els republicans els han oposat, prop d'aquesta vila, una resistència tenaç, que ha privat l'enemic d'explotar a fons els avantatges obtinguts en la primera fase de l'atac.

És precisament al Sud de l'Ebre on la situació estratègica dels rebels esdevé més desfavorable. Tot llur flanc dret, amb el passadís que han obert damunt la mar, es troba exposat a una ofensiva republicana que, com ha dit el diari alemany Fronkfürter Zeitung, *els tallaria el braç que arriscadament han estès cap a la Mediterrània.*

Resum: l'embranzida dels franquistes durant el mes de març s'ha convertit en deturada o en avanç lentíssim durant el mes d'abril. ¿Serà el mes de maig el de la iniciativa republicana?

La guerra aèria a l'edat mitjana

NO hi ha res de nou sota el sol. Així, a l'Edat Mitjana, molt abans d'haver-se inventat l'aviació, ja existia la guerra aèria. A finals del segle XV, un rei de Dinamarca que estava setjant una ciutat, tingué la idea de llançar per sobre dels murs, milers de coloms, als quals se'ls havia lligat, a la cua, trossos de gèneres inflamats. Els coloms, embogits, s'escamparen, i anaren a posar-se al damunt les teulades de les cases, que estaven fetes de fusta. I, naturalment, el foc es propagà i el rei de Dinamarca, digne de fer companyia, en barbàrie, Hitler i Mussolini, prengué la ciutat.

Un possible periòdic mural dels temps prehistòrics

PER
RAMON DE P. VAYREDA

DEU fer ja més de dos anys, que el famós arqueòleg estranger Huc Obermaier, un dels que més ha contribuït amb el seu esforç personal a explorar l'extraordinària riquesa prehistòrica del país ibèric, publicà, en el número de gener, de l'any 1936, de la Revista «Investigación y Progreso», de Madrid, un interessant treball sobre les pintures del Barranc de Gasulla a Castelló.

Aquestes pintures que, mercès a l'amabilitat del Dr. Lluís Pericot, varen poder ésser reproduïdes en la primera part del meu llibre «Dèdal», dedicada a la Prehistòria, m'ha fet pensar molt sobre l'alt valor que, d'ençà dels temps més remots, ha tingut pels homes la representació gràfica de les imatges, fins a l'extrem que no he pogut menys de relacionar-les amb el tipus modern de periòdic satíric.

Ara bé; el fet que posteriorment hagués tingut ocasió de parlar amb el pintor castellonès J. Porcar, un dels que més directament varen contribuir a la descoberta d'aquestes pintures, va acabar d'afermar la meva apreciació, puix que va dir-me que no es tractava pas de trenta o quaranta representacions gràfiques d'un interès més o menys viu, sinó que les pintures hi eren a centenars, de manera que fóra el que avui anomenem un periòdic mural.

Tenim notícia que el govern espanyol va preocupar-se, tot seguit, de protegir-les degudament, i si, fins a la data, no s'han pas donat a conèixer tal com elles mereixen, serà, segurament, degut al trasbals que actualment assola el nostre país.

El que signa aquestes ratlles, no n'ha conegut d'altres que les que va publicar el Professor Obermaier; però, és d'esperar que, així que les circumstàncies ho permetin, se'n farà una edició ben acurada, tal com tinc entès que va fer-se darrerament amb les d'Altamira, i no s'esperarà que siguin els estrangers els que ens vinguin a ensenyar les meravelles que l'atzar ens ha portat magnificament a casa nostra mateix.

Cal donar només que un cop d'ull a les reproduccions d'aquestes pintures, per fer-se càrrec, tot seguit, de l'agilitat amb què han estat traçades. Sobretot l'aire d'aquest grimpador (I), que no acaba d'ésser ben bé un home perquè sembla més aviat un mico, així com la decisió d'aquests dos guerrers (II) que, tots seriosos, s'encaminen a una lluita segurament no tan decisiva com la que, d'ençà de tants segles, tenen entaulada els dinàmics arquers de Morella la Vella, també a Castelló.

Són de remarcar també, per últim, les interpretacions d'animals, com el senglar mort (V), la cabra dempeus (III) i l'aranya i mosques (IV), que reproduïm.

Finalment, i per cloure aquestes ratlles, diré que si realment es tracta d'un periòdic mural potser valdria la pena d'escatir si ja en aquell temps llunyà existia la censura, la qual, d'haver existit, segurament hauria usat el llapis negre, per tal que les pintures són traçades amb color roig.

L'adolescent que conquistà Europa

Quan Marià Fortuny tenia 10 anys

PER
ARTUR LLORENÇ

FORTUNY I MARSAL (Marià).—Pintor de fama universal, nat a Reus l'11 de juny del 1838, mori a Roma el 21 de desembre del 1874. L'any 1856, l'Acadèmia de Belles Arts de Barcelona premià el seu quadre «Els almogàvers calant foc a les naus a les platges de Nàpols», i en el concurs públic de la Diputació Provincial de Barcelona, convocat el 1857, va guanyar el premi de la pensió a Roma. Establert Fortuny a Roma, després d'una estada a Barcelona i París, va casar-se el 1867 amb Cecilia de Madrazo, filla del pintor Frederic, i treballà ardidament i amb profit, ja que els seus quadres es cotitzaven a preus molt alts en els mercats estrangers. El 1870 exposà a París «La Vicaria», que produí gran enrenou entre els artistes i aficionats, i pel qual obtingué la quantitat de 70.000 francs. Després d'un viatge a Granada, on sojornà tres anys, i de curtes estades a París i Nàpols, tornà a Roma, on morí. El cos de l'artista jau a Roma, embalsamat, al cementiri de Sant Llorenç, al camp Vascano, en un sepulcre regalat a l'efecte per l'esmentada ciutat de Roma, i el seu cor es guarda a Reus, a la Parròquia de Sant Pere, en un monument adequat. Són en gran nombre les obres que produí l'artista. El Museu Municipal de Barcelona (Museu d'Art de Catalunya), en guarda de ben famoses. Escampades en col·leccions particulars i públiques de Londres, París, Nova York, Roma i altres capitals, hom troba admirables obres d'aquest pintor genial, algunes de les quals foren venudes a preus altissims.

EL campanar de Reus havia quedat lluny; només, molt apagat, s'oïa el so de les campanes. Era ja fosc, ben fosc. Per la carretera tortuosa i mal empedrada, avançaven, camí de Barcelona, dues ombres. Caminaven a poc a poc, cansades... Començava el gran silenci impressionant dels camps. De tant en tant, aquest silenci era trencat pel xisclar d'algun ocell. I enmig d'aquella pau, la remor també apagada, gairebé imperceptible, del trepig de les dues persones que la nit engolia.

Sense obrir la boca caminaren llarga estona, hores potser, fins que a ponent començaren d'obrir-se les primeres clarors del dia. Aleshores, s'inicià el misteriós psalm de la naturalesa. De la terra vermella i calenta del Camp, s'escapava una estranya simfonia feta de murmuris d'aigua, de cants, de bellugadissa d'insectes, de lleu onatge d'espigues.

Asseguts damunt un marge verdós del camí, les dues persones es posaren a menjar una mica; avellanes, unes figues i un tros de pa. Ara ja no eren dues ombres. Sota la llum naixent, fina i tallant com un vidre, era fàcil endevinar un vell i una criatura. Com l'exòtic mite dels Reis d'Orient, tots dos eren menats per una estrella fugissera d'illusió.

L'infant acabà aviat de menjar. Ho havia fet pensant amb altres coses. El seu esguard no s'apartava del camí de Barcelona. Damunt la pols de la carretera, amb una branca d'alzina, l'a-

Un fragment, aquesta vegada esplèndid, del → quadre «El col·leccionador d'estampes», adquirit fa un parell d'anys per suscripció popular i que figura al nostre Museu. Es una obra magnifica de llum i de dibuix, que tots els barcelonins pogueren admirar quan fou exposada al Palau de la Virreina, per la Junta de Museus.

Un dels quadres més patètics de colorit i de tema, que pintà Marià Fortuny, el famossissim artista reusenc, del qual enguany es commemora el centenari del seu natalici. «Vetllant a l'amic difunt» és una de les innombrables obres d'assumptes marroquins d'aquell pintor.

dolescent havia traçat uns dibuixos sorprenents, uns arabescos magnífics. Deuria tenir catorze anys. Era bell com la més bella obra d'art. Tenia un posat tímid, i un rostre de déu, un cap escultòric, uns ulls magnífics, gairebé femenins, un esguard profund, penetrant. El seu front era ombrejat per uns rinxols de cabell fi. Era quelcom impresionant la sola presència d'aquella magnífica criatura, d'aquell ésser predestinat a les més altes i nobles coses.

El vell que li feia costat era el seu avi, però tots dos eren companys, amics íntims, inseparables. Cada ú d'ells, sostingut per la mateixa fe, pel mateix desig: triomfar.

Els dos venien de la ciutat del Camp. El vell havia tancat el seu ròmec obrador de fusteria per llançar-se a la més estranya de les aventures: fer-se famós, i fer famós al seu nét. Ell era un escultor modestíssim, més enginyós i intuïtiu que altra cosa, en canvi, el noi era un geni.

Aquella matinada no s'obrien per al xicot els camins de la ciutat, sinó els del món. Començava la història més feliç i l'anècdota més triomfal que us podeu imaginar.

*
* *

Reus fou l'escenari de l'esdèveniment. El xicot havia nascut el dia 11 de juny del 1838 (ara fa cent anys), a les sis en punt del matí. A la casa dels Fortuny hi havia una alegria extraordinària pel neixement d'aquell noi que venia a emplenar, amb la seva sola presència, de llum, de pau i de benestar aquella llar modestíssima, gairebé miserable. D'arreu de Tarragona arriben parents per conèixer el nou nat, que encara no somriu, dintre l'embolic de robes pobres.

El pare és un fuster sense massa feina. Adobar unes taules, unes cadires, picar quatre claus i pareu de comptar. A desgrat d'això, quan és

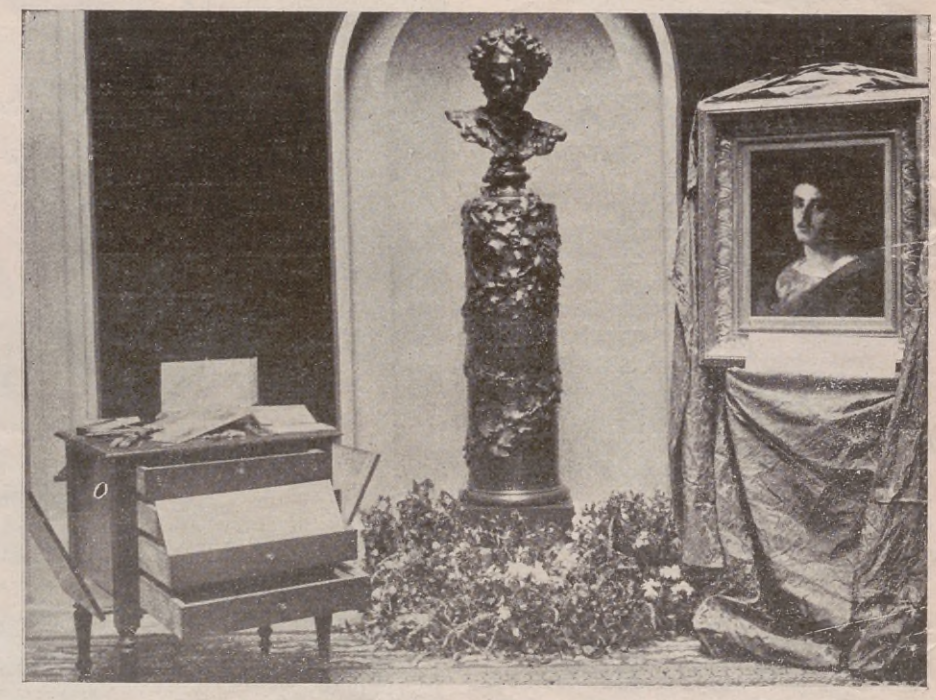

Poc abans d'esclatar el moviment facciós tingué lloc al nostre Museu de Catalunya l'entrega de l'autorretrat de Fortuny i la tauleta on l'artista guardava els colors i les eines de gravar. Ofrena del fill del pintor a la ciutat de Barcelona, acte al qual hi assistiren representacions d'arreu de la nostra terra, testimoniant així l'admiració que hom sent per un dels fills més il·lustres de la nostra pàtria.

l'hora de batejar el noi, es gasta els quatre quartos que té, i convida la parentela escampada pel Camp i el Priorat. Vol que tothom participi d'aquella alegria nova que ha entrat per sempre a la seva senzilla vida familiar.

Els parents s'aboquen damunt d'aquell rostre petit; tots manyaguen aquelles manetes sense força, aquells dits menuts. Hom només parla d'aquelles faccions perfectes, tot just dibuixades. A l'església de Sant Pere li posen els noms de Marià, Josep Maria i Bernat. Es un infant que coneix més tard totes les alegries i tristeses dels fills pobres. Té una sensibilitat afinada. Res no l'emociona tant com el contacte amb les coses boniques o simplement pintoresques.

Ben aviat el noi Marià es queda sense pare i sense mare, sense l'abraçada i el bes maternal. Prop seu, però, hi ha un vell; l'avi, que pressenteix, que endevina tot allò que tanca aquell cor i aquell cervell del nét estimadíssim. Es l'avi el primer a estimular les aficions del noi, el primer a saber conèixer tota la gràcia, espontaneïtat i frescor d'aquells dibuixos que escampa i grava allà on pot, i li deixen.

El vell Fortuny havia tingut ambicions; encara en tenia. Feia escultura. La seva mà no era prou destra per a fer allò que el seu pensament li deia. En el fons del fons sabia que no era res més que un bon aficionat. En canvi, el seu nét, el precoç Marià, era destre i genial. Agafava un carbó, i d'una manera graciosa, us feia, amb un segon, damunt un mur, sobre qualsevol paperot, un cap de vagamon, les faccions acusades i fines d'un gitano, la cara d'un infant, el retallat perfil de les muntanyes tarragonines. Com el personatge de Dickens, era un àgil i agut observador de la naturalesa humana. L'avi, mig espiritista, creu que aquell marrec, que tot just puja tres pams de terra, reencarna l'ànima d'un pintor clàssic. Hi ha estones que es pensa que el seu Marianet és Velàzquez, Murillo... Mai no s'adóna exactament que aquell noi és, simplement, Fortuny, als nou anys, ja amb una personalitat acusadíssima, amb un art propi, no influït, i que ha d'influir.

A l'escola no fa res. Les lletres només li interessen perquè semblen dibuixos, Prefereix, a través dels vidres de la classe, mirar el defora, la gent com passa i traspassa camí del firal. Amb el llapis que encara no ha après a sumar, i tot just de lligar mots, copsa els moviments de les persones, llurs gestos. Els quaderns de calligrafia s'emplenen, però, de dibuixos. Intuïtivament repeteix el cas de Goya, de Ribera, el cas de Beethoven, de Mozart.

Fortuny, i això és una de les coses més cabdals del seu art, era un dibuixant formidable. Les seves «acadèmies» són buscadíssimes i pagades a preus elevadíssims. Una de les primeres coses que dibuixà en arribar a Barcelona, adolescent encara, és aquest model, que li serví per a obtenir la primera pensió.

Abans d'ésser infant ja és un artista veritable. Sembla que fins i tot el treuen del collegi, perquè, segons pròpies declaracions del professor, "no se distingue por su aplicación en la escuela". No hi ha un paper a casa seva, un pany de paret, sense que hi hagi ninots seus. No és una simple vocació: és una passió, un afany, un amor veritable, incontenible vers això tan infinitament misteriós que hom anomena art.

Només per ell, una cosa: disbauxar, copiar, fer apunts, observar, esguardant sempre, amatent sempre a la gran lliçó de la naturalesa.

El 1847 s'inaugura a Reus una escola de dibuix que dirigeix un bon senyor que es diu Domènec Soberano. Marià Fortuny és un dels deixebles; cada dia l'acompanya de la mà el seu primer guia, el seu primer mestre: l'avi. Són els moments de les revelacions, de les benes als ulls que cauen. Coneix la pintura a l'oli, pronuncia emocionat el nom dels pintors millors, el pinzell substitueix, moltes vegades, el llapis. Es un món nou que s'obre davant els seus ulls astorats.

Reus li ha ensenyat tot el que sap. No pot mostrar cap més camí a aquell infant incansable, àvid de conèixer. Per això, avi i nét emprenen, a peu, el camí de la ciutat de Barcelona, que havia de fer-lo famós. Més tard conquistà Europa, com abans havia conquistat la població del Camp on va néixer un dia de juny.

CADA 10 DIES

Una estona de política

per JOAN SAURET

L'Alcalde de Barcelona

Si s'ha parlat de política de guerra referint-se a aquells homes que aporten al càrrec llur activitat i energia excepcionals, condicions indispensables per a la direcció d'un país que lluita, és oportú parlar també de l'Alcalde de guerra que té la capitalitat de Catalunya. Hilari Salvadó posseeix aquelles dots polítiques, en grau superlatiu, que el fan mereixedor de la simpatia de tots els catalans en tant que l'Alcalde de la Barcelona democràtica i republicana compta sempre amb una jurisdicció espiritual sobre tot Catalunya.

El nostre Alcalde coneix de la vora el dolor de Barcelona perquè la seva instantània presència als llocs afectats pels bombardeigs li fa sentir els primers plors de la tragèdia produïda per la barbàrie i veu espetegar les flames devastadores de la capital. Català, barceloníssim, ha sentit com en carn pròpia el dessagnament del seu poble, i com a Alcalde s'ha multiplicat per a fer menys profunda la seva ferida oberta.

La veu del nostre primer ciutadà s'ha alçat per damunt de les muntanyes barcelonines i ha ressonat en totes les capitalitats de la terra. Aquell crit de dolor i d'indignació que llançava Barcelona pels llavis d'Hilari Salvadó ha tingut la virtut d'afectar el cor de tots aquells que han salvat els seus sentiments de l'onada d'egoisme que aplana el món i l'insensibilitza.

Barcelona té, amb Hilari Salvadó, l'Alcalde de guerra que es mereix: tot un barceloní, un excel·lent republicà i catalanista, ideals que constitueixen la base política, consubstancial, de la nostra Capital.

1.er de Maig, festa popular

Si la República consagrà oficialment la diada del 1.er de Maig, el poble la subratllà immediatament amb tant de fervor que s'ha convertit ja en una de les festes més populars i arrelades de Catalunya. La nostra República figura entre els pocs pobles del món que celebren aquesta festa sense sotsobre ni protestes airades. Tots els nostres actes de la «Festa del Treball» tenen un aire de solidaritat i de germanor internacionals, i no cal que les pancartes exigeixin dels seus governants reivindicacions perquè arreu estan escrits i practicats el respecte i els drets dels treballadors.

La diada del proletariat s'escolarà aquest any en els tallers i despatxos treballant amb més afany, si hi cap, que en cap altra jornada. El mall. el torn, l'aixada i la ploma en plena activitat constituiran el testimoni més fefaent d'un poble que lluita per a estàlviar al proletariat de tot el món dolors i regressions socials.

Cada ciutadà antifeixista durà aquest any una bandera desplegada en e cor, tot flama, tot fermesa. Per ella es lluita i es mor: Per la independència.

M. Carrasco i Formiguera

No volem deixar de consignar des de CATALANS! l'assassinat de Manuel Carrasco i Formiguera. Gent beneïda per les potestats de l'Església ha permès venjar en l'ex-diputat l'odi que tenen els facciosos a Catalunya. Les hosts bàrbares que ahir comanava Mola hauran pogut celebrar convenientment, amb la consciència tranquil·la de troglodites, la Setmana Santa.

Ha estat assassinat un català pel pecat d'haver servit amb passió la seva Pàtria. Després d'haver dit a tot el món que quedava derogat l'Estatut de Catalunya, preocupació obsessionant de la facció, encara no n'han tingut prou i mostren el seu canibalisme metrallant les caravanes d'evacuats catalans. La lletra de les nostres llibertats pot ésser fàcilment esborrada, però l'esperit del poble és invencible.

Ha mort Carrasco i Formiguera, però hauria de quedar només un català i Franco sentiria sempre la veu del menyspreu.

Aquella descansada vida...

Un xicot rodamón heretà una torre que li serveix de sedant als neguits i trotaments per la Céca i la Meca. Cada tres o quatre anys torna al seu poble i es reclou a la seva torre enclavada en el bell mig de l'Urgell on deposita innombrables i raríssims objectes recollits en els llocs més recòndits de la terra. Quan el sol s'adorm l'infadigable viatger posa en dansa la seva memòria i reviu, en la solitud de la plana urgellenca, paisatges i costums exòtics.

L'home sap crear al seu redós l'ambient espiritual convenient a la seva acusada sensibilitat i és per això que determinà *ambientar* la seva torre posant-la a l'empar d'uns mots d'Horaci. A la seva façana s'hi pot llegir el següent:

«Qué descansada vida
la del que huye del mundanal ruído
y sigue la senda de los pocos
hombres que en el mundo
han sido »

El lloc apacible no és altre que el que cada dia anomena el comunicat oficial de guerra: La torre del Notari!

STARHEMBERG

HA desaparegut! Ningú no sap on és, si s'amaga o si està segrestat, si l'han suïcidat o s'ha suïcidat, si està empresonat o si fuig, si passa una lluna de mel o parteix pedra en algun camp de concentració, si capitaneja hosts d'intrigants per les cancelleries europees o si amaga la seva vergonya de claudicant en algun camerino d'artista germànica, rossa i rosda.

Què se n'ha fet? Ha passat la frontera? Ha caigut sota les grapes dels homes de la Gestapo?

El fet cert és que S. E. el Príncep Ernest Ruger Camil Maria de Starhemberg ha desaparegut.

***

—La meva raça té més de vuit segles. El primer Starhemberg conegut visqué el 1150 —tenia el costum de dir el darrer dels descendents de la noble família.

Vuit segles de fer de senyor, de capitanejar bandes de camí ral, de fer sirgar els pagesos corbats damunt la rella, de carregar d'impostos els comerciants i de saquejar les caravanes de mercaders que passaven prop dels seus castells.

Vuit segles seguits de guerrejar, mentre les terres dels Starhemberg formaven part de la Marca Austriaca, llindant primer amb les tribus bàrbares dels eslaus i després amb els turcs que anaven avançant sobre Viena. Un dels antecessors de la família fou, d'entre els defensors de la ciutat, un dels més destacats.

Des de Mahomed fins a Napoleó, des de Barbarroja fins a Víctor Emmanuel, els Starhemberg es veieren les cares amb tots els monarques de la terra.

***

I heus ací que, vuit segles després, el Príncep hereu de la dinastia, que sentia bullir en la seva sang totes les velles tradicions de la raça, té una desgràcia, que no sap com remeiar: viu en ple segle XX.

Els homes van en automòbil i existeixen lleis i tribunals. La propietat està cenyida per una sèrie de reglaments severs. Ja no és possible fer sirgar el pagès, corbat damunt la rella, i assaltar caravanes i imposar impostos particulars.

Però la matrona de la família, la mare del Príncep, carregada d'anys i vessant de sang blava i d'orgull de raça, troba el deslorigador.

Si no pot capitanejar bandes de nobles arruïnats, si no pot exprémer fins la darrera gota el suc del pagès, del serf, hi ha una altra sortida per a les velles habituds de la casa: la política.

***

I Staremberg, que és jove, que ha fet només els dos darrers anys de la guerra —carregat de galons, condecoracions i amb una elegant cartera de pell de cocodril sota el braç— es veu ficat en els més intrincats corredors de l'«imbroglio» centre-europeu.

Però els fins costums dels salons vienesos, no han pogut esborrar del magí principesc les reminiscències de generacions i generacions de dominació senyorial. L'home, per a fer política —la seva política— crea un exèrcit, els «heimwehren»; exèrcit, també, de saltejadors, com els dels avantpassats. I si no podien assaltar caravanes de mercaders, assaltaven locals obrers; si no mataven capitans enemics, atemptaven contra els líders socialistes; si no assolaven les terres dels comtats veïns, entraven a destorbar els actes polítics de la gent d'esquerra.

I la política de Starhemberg —paral·lela a les camises negres de Mussolini i a les camises brunes de Hitler—, ja estava en marxa.

***

Amic —millor dit, germà enemic— de Dollfus, el canceller diminut i sanguinari, rebé d'ell l'encàrrec d'ofegar en sang la revolta heroica dels socialistes austriacs que veien com els eren arrabassades, una a una, totes les conquestes de llibertat i de progrés social aconseguides amb esforços i per la voluntat de tot un país. Starhemberg es prengué l'ordre al peu de la lletra.

Féu baixar dels seus tretze castells, de les seves terres de l'Alta Austria, els homes uniformats i armats de la «heiweren», i els llançà —després d'uns gots d'aiguardent i uns discursos

L'intèrpret: El senyor li diu que és divinament bonica i que si es vol casar amb ell i anar a viure a Bukaslavanica...

(De «HUMORIST». Londres)

encara més inflamats— damunt les multituds obreres.

Però... Però comença la rivalitat, la competència. Com dos comerciants frisosos de clients, Hitler i Starhemberg —amics i compares— es barallaren aviat.

—«No, que jo sóc més primitiu» —deia Hitler.

—I jo més salvatge —contestava Starhemberg.

—Jo persegueixo els jueus —responia el de Berlin.

—Jo els jueus i els obrers —contestava el de Viena.

—Els obrers, els jueus i les persones decents són presa de les meves hosts.

—Les meves, a més de tota aquesta caça menuda, caçaran els teus fanàtics.

I la rivalitat entrava en acció.

Les bandes de nazis austríacs i les de milicians del Príncep es barallaven i convertien els carrers de Viena, de Linz, de... en camps de batalla.

***

Els divertiments polítics, però, no impedien que el Príncep es dediqués a altres divertiments més intims. El 1934 —pels mateixos dies que Starhemberg comanava els seus homes contra els obrers i regava els carrers de Viena de sang, naixia, en un dels tretze castells de la família, un fill natural del Príncep.

Hi hagué discussió, tragèdia familiar, disputes i amenaces. Els fidels de la casa amenaçaren amb raptar el petit si era reconegut.

Però el Príncep, aquest cou, fou un «home fort». No sols reconegué el petit, sinó que es casà amb la mare, una actriu jueva, Nora Gregor. Les teories tan fanàticament predicades de l'antisemitisme no servien per a una sang tan blava com la dels Starhemberg.

Hi ha hagut males llengües, però, que pretenen que aquest matrimoni fou molt oportú. Starhemberg, que fou posat al corrent dels plans de Hitler, agafà por i decidí retirar-se de la política. Una retirada ràpida, fulminant, podia significar la pèrdua de tota clientela. I això, per un reaccionari que vol traspassar la botiga, no li surt a compte.

El matrimoni morganàtic és un pretext i a la vegada dóna satisfacció a les «baixes» aficions íntimes del Príncep.

***

«Cada vegada que parla provoca un conflicte», deien d'ell els seus adeptes, amb orgull. I el mateix repetien els seus enemics, amb menyspreu, i els seus aliats, amb temor.

Per a evitar una adhesió comprometedora d'aquesta fàbrica ambulant de conflictes, Hitler —que en aquest ram ja es considera suficient— ha decidit prescindir del Príncep.

I ningú no sap on es troba. Raptat? Suïcidat? Fugat?

Una cosa ben segur hi ha, però. Que el Príncep Ernest Ruger Camil Maria de Starhemberg ha desaparegut en el moment en què la seva pàtria estava en perill.

Vuit segles de tradició que s'han esfumat, en un moment de covardia.

Totes les novetats de la Literatura Antifeixista

REVISTES:

«L'Esquella de la Torratxa», «Meridià», «La Correspondència Internacional» i les revistes estrangeres més importants.

P.A.C.O.D.

Distribuidora de Publicacions Antifeixistes de Catalunya. Coop. Obrera

Rambla del Mig, 17 - Telèf. 19937
BARCELONA

La "sang freda" de Tristan Bernard

Segons conten, l'aplaudit autor de «Petit Cafè», un dia pujà en un vagó del Metropolità de París. En aquest vagó no hi havia més que un altre passatger.

Tristan Bernard fumava tranquil·lament la seva pipa...

En arribar a la primera estació pujà una senyora, la qual no trigà a manifestar que el fum del tabac la molestava en gran manera.

—Faci el favor de no fumar! —digué iracunda la dama.

—Ho sento, senyora; però he de seguir fumant.

—Aquesta resposta és incorrecte!

—Què hi vol fer!

—Jo li asseguro que li faré apagar la pipa!

—Jo li asseguro que no!

—Ho veurem!

—Ho veurem.

—Ho explicaré a la policia.

—Em plaurà de veure com li ho diu.

—Vostè és un grosser!

—Als seus peus, senyora!

L'altre viatger somreia complagut. Poc es pensava presenciar escena tan divertida.

En aquestes el «metro» arriba a una nova estació. La dama requereix l'autoritat, la qual, dirigint-se a l'escriptor, li pregunta:

—Per què no vol deixar de fumar vostè?

I Tristan Bernard, parsimoniosament, afegeix:

—Vejam. Anem a pams. Amb quin dret s'exclama aquesta senyora? Aquesta senyora ve ocupant un departament superior al que li correspon. Primerament cal arranjar això.

Feta la comprovació resultà que, veritablement, l'airada dama ocupava un lloc que no li corresponia. Tota avergonyida hagué de davallar, mentre Tristan Bernard es repapava i seguia fumant.

L'altre viatger, intrigadíssim, preguntà:

—Però, vostè... com ha endevinat que aquella senyora...?

I el gran escriptor, sense deixar-lo acabar, va respondre:

—No veu que he vist que portava el bitllet del mateix color que el meu?

!!!

AL MARGE D'UNA ENQUESTA

(Ve de la pàgina 2)

ses relacions entre el país i l'arquitectura.

Mireu la Barceloneta, per exemple. Parlem de la Barceloneta d'abans, de quan aquesta dolça i pacífica barriada no havia encara estat maltractada amb ferocitat cànibalesca per les bombes feixistes.

Abans d'entrar-hi, ja ens esborronem al Pla de Palau. Allà, al bell mig d'aquella plaça deliciosa, i al costat de la gràcia, de l'elegància, de les proporcions finíssimes dels Pòrtics d'En Xifré, i de la infinita noblesa del neoclassicisme barceloní de l'edifici de Llotja, hi plantaren sense mirar prim una casa estreta, estretíssima, d'una estretor esquelètica, i llarga, llarguíssima, d'una llargada que ultrapassa de molt la línia dels terrats de les altres cases, i pintada del rosa més tendre, i rematada per una mansarda del gris més fúnebre, que els països més nòrdics ja pagarien alguna cosa per a tenir-ne una de semblant.

Més enllà, en ple Passeig Nacional, l'esborronament persisteix. Ja fa anys que unes reformes poca-soltes han destroçat l'estètica d'aquell adorable passeig. ¿Recordeu les velles casetes d'abans? Habitacions de dos o tres pisos amb jardinet al davant protegit per una tanca deliciosa. Cases de proporcions justíssimes, amables i acollidores. Via "standard" amb construccions a escala humana, simples i clares, de les quals les genialitats i l'ornamentació eren absents. Cases que feien més intensa la poesia d'aquell barri mariner, perfumat de salobre i de quitrà.

Però hi feren irrupció els bàrbars, també. I el pobre Passeig Nacional es convertí en una monstruosa fira de mostres on eren exhibides sense vergonya les pensades genials i horribles d'aquells arquitectes que han donat a Barcelona la fama de ciutat més lletja del món. Cases de set o vuit pisos matussercs i inelegants, desproporcionades. Arquitectura dita vienesa, francesa o alemanya, amb una vegetació atabaladora damunt les façanes de boles, paneres de fruites, flora recargolada i complicada fauna. I al bell mig de tanta monstruositat, un casalot cubista de color de rosa amb balcons metàl·lics, que a Copenhaguen o a Oslo faria un gran efecte, però que a la Barceloneta produeix una sensació francament anguniosa.

Casa de lloguer al carrer de Rosselló. Arquitecte, J. Lluís Sert

* * *

¿I què dir de les reformes del districte V? Allò que ens feia estimar aquest barri era el lirisme de la seva sordidesa patinada. Les coses, en aquell districte, òrfenes de llampant i de nou de trinca, insignificants, quotidianes, miserables, exhalaven, degut a la seva pàtina, un perfum poètic normal, sense cap mena d'espectacular. Dissortadament, però, alguns botiguers, amb mentalitat de nous rics i arrossegats pel deliri de grandeses, volgueren vestir de diumenge el lirisme quotidià de llur barri. I les façanes i els interiors de llurs establiments, abans tan discretament silenciosos, es tornaren estrepitosament detonants.

Heus ací, per exemple, la façana d'una simpàtica casa de vins andalusa del carrer de Montserrat. Abans, un senzill aparador ocre, que el temps havia empolsat amb fines palletes d'or

vell. I unes ampolles descolorides i polsoses, unes fotografies de tocadors i cantadors esgrogueïdes, i una bombeta insuficient que inundava tanta insignificància d'una llum misteriosa. Després, però... Rajoles de València bigarrades, sanefes amb decoració geomètrica de tots colors i illuminació abundant que accentuava escandalosament els pebrots i tomàquets d'aquell conjunt virolat.

¿I al carrer Arc del Teatre, al davant de Villa Rosa? S'hi obrí, abans de la nostra guerra, un bar lluent i cridaner, caricatura grotesca de l'Oro del Rhin, amb unes làmpares plenes de reminiscències del Refectòrium, i una xocolateria llampant, enfarfegada amb mobles mallorquins i gerros de ceràmica...

Totes aquestes reformes sense sentit comú, tant les de la Barceloneta com les del Districte V, ultra llevar la poesia d'aquests dos barris tan amarats de caràcter, els lleven unitat, la unitat indispensable en tot conjunt de cases. La juxtaposició, al Passeig Nacional, de les velles cases que encara queden i les construccions innobles actuals, i, al Districte V, de les façanes cridaneres modernes i les antigues façanes que la pàtina ha uniformat, engendra una manca d'harmonia, imperdonable en una ciutat en la qual tenim exemples d'unitat tan meravellosa com la Plaça Macià o els Pòrtics d'En Xifré.

***

Illustrem aquest article amb unes mostres d'arquitectura lògica. Amb reproduccions de cases construïdes per J. Lluís Sert i G. Rodríguez Arias, joves arquitectes del G.A.T.C.P.A.C., deixebles) barcelonins d'aquell Le Corbusier, que, segons deia Bonaventura Bassegoda en la seva resposta a l'enquesta de CATALANS!, basteix tota una teoría arquitectònica damunt d'una nova estructura social més justa i humana.

SEBASTIA GASCH

Casa de lloguer a la Via Augusta. Arquitecte, G. Rodríguez Arias

EL PRIMER I EL DARRER

(PARABOLA MODERNA)

Una rateta camperola tragué el seu caparró de l'amagatall i veié que a no molta distància d'on es trobava hi havia una magnífica poma.

—Es per a mi! —va dir plena de joia apoderant-se del fruit.

Però un simi, d'un parell de gambades, descendeix ràpidament i arrabassa la poma que posseïa la rateta. El simi, amb no menys lleugeresa, remunta la copa de l'arbre, i crida amb aire de triomf:

—Es per a mi!

En aquestes, una àguila que ha presenciat l'escena, desplega majestuosament les ales i guanya d'un vol la copa de l'arbre i la cobejada poma, mentre victoriosa, diu:

—Es per a mi!

Llavors apareix un home que es dedicava a caçar per aquells indrets, el qual, adonant-se de la presència de l'àguila i del que acabava d'esdevenir, prepara la seva escopeta i d'un tret certer travessa l'au que queda abatuda a terra.

L'home, que s'ha apoderat del fruit, satisfet exclama:

Sóc el primer entre tots els éssers, i no és en va que se'm denomina «rei de la creació».

Pega queixalada al fruit, i, oh sorpresa!, la poma és gairebé buida de dins.

L'home mira amb perplexitat el cor de la poma i veu un cuc —un cuc insignificant i eixorivit— que sembla dir ple de murrieria:

—Doncs, què et pensaves? ¡Es per a mi, si no et sap greu!

Les flors i els ocells..... en aquesta Primavera de foc

PER
AGUSTÍ COLLADO

ERA per aquests temps. Era en aquests dies de Primavera que si éreu bon observador i anant pel carrer alçàveu el cap de tant en tant, podíeu veure com els nostres bons barcelonins sentieni un gran amor pels ocells i per les flors. A tots els balcons, una munió de testos: clavellines, roses, pensaments... A tots els balcons, una col·lecció de gàbies: canaris, verdums, passarells... I també algun «periquito».

I no cregueu que això s'esdevenia en els balcons de les cases de preu; això ho vèiem en balcons de finques modestes. Com més humils eren els ciutadans, més amants de les flors i dels ocells es mostraven. I és que la pobresa i la humiltat estan estretament lligades amb la poesia.

I no parlem dels arbres.

A la Primavera, als camps, florien els arbres com anunciant una nova vida que ens parlava de qui sap quants bells avenirs. També eren els nostres excursionistes senzills, els més enamorats d'aquesta florida. Difícilment l'acabalat, l'home ric, dedicava els seus lleures o els seus dies de festa a efectuar excursions. I si ho feia, era acompanyat del seu «Rolls». Tampoc per aquest estament l'afició a les flors i als ocells no era cosa arrelada. Dels seus jardins en tenien cura els jardiners; dels seus ocells, les serventes... Els agradava que «fes bonic». Era una vanitat com qualsevol altra.

En canvi, el menestral, el dependent, la modisteta, l'obrer ¡com gaudia contemplant el seu balconet curull de flors i d'ocells, que li feien plaent la vida!

Això, aquesta poesia tan pura, tan noble, tan bella, d'ençà que hi ha la guerra ha hagut de sofrir un seriós crebantament. El cor dels nostres humils ciutadans, prou que encara se'ls en va rera aquelles aficions espirituals que els ensenyava a ésser bons i a tenir delicadesa de sentiments..., però la manca de menjar unes vegades i el preu a què aquest s'ha posat , els fa viure forçosament de cara a la realitat i ha obligat a molts d'ells a haver hagut de donar llibertat a ocells amb el refilar dels quals es sentien feliços... No hi ha valgut la molleta de pa amb què se'ls volia demostrar que l'escaiola anava escassa... L'ocell no s'ha entès de raons i ha començat a aflaquir fins que un matí hom l'ha trobat mort a la gàbia.

La Primavera ha tornat! Però és una primavera sense flors i sense ocells a les cases. Primavera de foc. Uns malvats ens han obligat a fer la guerra i, vulgues o no, aquell menestral, aquell dependent, aquella modisteta, aquell obrer, han hagut de deixar la seva vida d'hores contemplatives dedicades a la poesia i a l'amor i lliurar-se de ple a combatre per l'obtenció d'una llibertat en la qual radica precisament la **seva** vida...

A CASA D'UN OCELLAIRE

Atrets per a completar aquest reportatge que malgrat la seva intranscendència no està pas desprovist d'interès perquè reflecteix els costums del nostre poble, hem volgut visitar un ocellaire.

Hem entrat al seu establiment, una botigueta quadrada, no molt gran, en la qual es veuen gàbies pertot arreu. Gàbies de luxe, de les de tipus corrent, de les que són fetes

amb quatre canyes. En un angle una gàbia de peu, tota daurada, d'aquelles que les mans femenines acostumen a guarnir amb llaçades per tal d'embellir-les més. Ens ha fet l'efecte que aquesta gàbia hi farà molt de temps a l'establiment. Si abans ja regularment estaven valorades en cent pessetes, ¡calculeu què no valdran avui!

—Què voldria el senyor? Un ocell? —ens pregunta l'amo així que ens veu amb un lleu tremolor en la paraula i un brillantejar als ulls.

—No... No volem cap ocell...

(Ens fa l'efecte que l'ocellaire, pels seus adins, s'ha dit: ja volia dir jo!)

—Es molt original el que nosaltres voldríem —fem—. Nosaltres som periodistes, comprèn?, i desitjaríem, per simple curiositat, saber com us va el negoci.

—Ai, amic meu! Es que se'n pot dir negoci d'**això?** —diu apesarat assenyalant els quatre costats de botiga—. Miri, abans, vostè entrava aquí i a penes podíem parlar. La xerradissa de la **mercaderia** no ho permetia. Semblava que cada ocell **demanés** o **protestés** per anar amb el visitant. Avui, ja ho veu; quatre exemplars...

—Es ven poc?

—I qui vol que compri, si el que té ocell deu desitjar que se li mori o que se li escapi?

—Els motius d'aquest retraïment?

—Un d'ells —no el més poderós, perquè sempre hi ha les mans de les mares que en record de l'encàrrec que ha fet el fill absent en té amorosament cura —és el trobarse la joventut al front. La nostra joventut —en dies de pau— no es pensi que sigui tan eixelabrada com sembla. Allò que alguns diuen que la nostra joventut no pensa més que en córrer-la i divertir-se, romansos!, dic jo. Jo puc donar fe que són els joves precisament els que més afició tenien pels ocells. I com que diuen que el qui té aficions pels ocells en té per les flors i els llibres —i alguna cosa hi deu haver d'això perquè eren moltes les vegades que venien aquí amb un testet embolicat en un paper o amb un llibre sota el braç—dic amb orgull, i ben alt, que és fals tot el que es digui que la nostra joventut no té amor a les coses de l'esperit.

—Bé, bé... Em plauen aquestes manifestacions.

—Es que jo voldria que ho fes constar als papers això.

—Hi constarà, ja ho crec! I el motiu més poderós, doncs...?

—La manca de menjar.

—I el mill?

—Es de l'única cosa que n'hi ha de tant en tant. Però com que també és a preu alt, veurà, la gent l'adquireix o no l'adquireix. A més, que no ve la quantitat suficient per a atendre tothom.

—I ara que parleu de preus alts... ¿Es de creure que els ocells no hauran sofert augment?

L'home fa un somriure que té quelcom de tràgic i ens diu tornant a assenyalar els quatre costats de l'establiment:

—En vol algun de franc?

Li faig unes altres preguntes mancades d'interès i la conversa ens porta —cosa que no m'havia proposat, puix que qualsevol demana una anècdota a un home que no té humor per a res—a conèixer un fet que a pesar del seu dramatisme no deixa d'ésser xocant.

—Un dia —diu l'ocellaire— se'm va presentar una dona amb un gros paquet embolicat en un mocador de fer farcells. El desfà i era un lloro amb una gàbia: «Escolti, senyor, li voldria demanar un favor; que se'm quedés amb aquest animaló amb gàbia i tot. Li dono de franc...»

La nostra discreció no ens permet de preguntar què va fer. Però recordem l'oferiment de fa uns moments i ens imaginem que la dona va sortir de la botiga amb el lloro, la gàbia i el mocador de fer farcells més de pressa del que havia entrat.

JARDINETS CONVERTITS EN HORTS

Un tomb per Sant Gervasi. Ja no és el «solar» requisat que ha estat net de brossa i treballat i que els camins són simètricament exornats de verdures. Són els jardinets —els clàssics jardinets— que també s'han vist desposseïts de tot allò que els donava encís i ara són simples horts de més o menys extensió. Clar que reconeixem que els moments obliguen a això i que fins és d'elogiar la idea. Però la nostra sensibilitat, el nostre deliri per les flors, ens porten al cor un xic de pena... ¡Aquelles primeres hores del matí i aquelles altres de cap al tard en què anàvem o tornàvem de fer une excursió i ens plavia de passar pels carrers de Sant Gervasi! Arrencàvem el brotet de llessamí que sortia atrevit al carrer. I ho fèiem amb por. Temíem que la mestressa, orgullosa de les seves flors, no ens en cantés quatre de fresques! Clar que encara hi ha jardins, en aquella pacífica i amable barriada. No faltaria més! Però jo us puc assegurar que la majoria d'ells —sobretot els de les torretes humils, que eren els més bonics perquè no eren cuidats per mans a jornal— avui són plens de cols, de bròquils, de tomàquets, de bledes, d'ensiams...

La poesia ha emmudit i el ruralisme impera.

A través d'aquella reixa per on vèieu l'espectacle d'un jardinet encisador, ara hom veu un camp petit, en el qual un home o una dona treballa la terra com el pagès més bregat.

Abans, unes tisores, una xamosa regadoreta tota virolada, el cabdellet de cordill que espera lligar el ram a oferir a la família amiga que ha vingut a passar la tarda del diumenge...

Ara, l'aixada, la pala, el picot...

La senyora Carme, la senyora Ramona, la senyora Maria, no parlen de flors... Tenen l'obsessió dels preus a què al Mercat venen les cols i els sembla que més que cultivar un hort vigilen un establiment de joiells.

¡Qualsevol s'atreveix, ara, a arrencar un fruit, com antany ho fèrem amb el brot de llessamí! Ens fa l'efecte que hi ha pena de la vida!

JA TORNARAN ELS BONS TEMPS!

Sí: ja tornaran els bons temps. Aquesta és la segona Primavera que la nostra terra es veu privada de la Primavera a la qual estàvem acostumats.

Però deixeu fer...

L'ocellaire té raó.

La nostra joventut no és eixelabrada ni exempta de sensibilitat.

A la nostra joventut li plauen les flors, els ocells i els llibres.

Ara, contra el seu costum —la nostra joventut no és amiga de guerres— lluita als fronts. Però quan vingui el dia venturós de la victòria i torni als seus jardinets i als seus balcons, la veureu com reconstrueix de bell nou el seu recó de poesia.

Segurs estem que quan en els camps de combat veu els arbres abatuts i destroçats, sent com se li revolta la sang. La nostra joventut es bat perquè la terra que amb tant d'amor ha curat, sigui una terra on tot tingui sabó i vida.

La terra de flors convertida en hort per necessitat, és la mateixa terra d'abans. Només ens cal remoure-la un xic i posar-hi l'esqueix o la llavor del que volguem que fructifiqui.

La terra de Catalunya, ara, la treballem tots. Tots la removem. Tots hi posem el nostre esforç. Quan en el demà broti el que hi havem sembrat, tindrà una florida tan esponerosa, tan gran, que l'han de convertir en la terra admirada de tothom.

Serà llavors quan en una Primavera reviurem totes les Primaveres que ara, forçosament, hem hagut de deixar passar sense flors, sense ocells i sense poesia...

UN CURS AMABLE D'HISTÒ-

1

Abans que l'home fes la seva aparició sobre el planeta, la Terra era poblada pels Dinosaures, animals de fabuloses proporcions que existien, segons els professors de prehistòria, fa sis-cents mil anys. Els homes de ciència creuen que els esquelets d'aquells animals amidaven 31 metres de llarg. Aquests monstres eren vegetarians. Els Dinosaures foren exterminats per l'aparició dels animals carnívors anomenats Tyrannosaures. Amb l'entrada en acció d'aquests es promogué el primer conflicte de la història. I el primer home aprengué, davant l'exemple que li oferien els dos monstres, el procediment a seguir quan volia apoderar-se d'alguna cosa que li era negada...

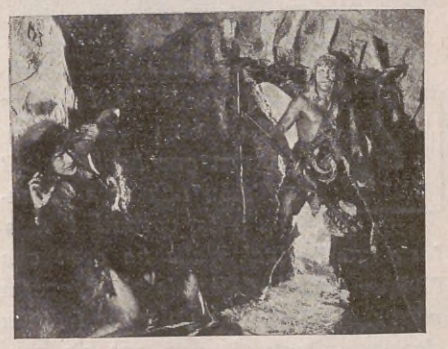

2

Heus ací una paorosa escena descrita per Noel Coward. Aquest drama primitiu sols podia desenrotllar-se en la imaginació d'un escenarista: el que féu possible la realització d'un film que la major part de vosaltres haureu presenciat: "King Kong". La fràgil Fray Wray està sostinguda per la mà d'un simi enorme que defensa la donzella contra les furioses envestides d'un negre i afrós ocellot. Aquest botxí de l'aire, construït als tallers de la "R. K. O. Pictures", existia, segons els historiadors en l'època quaternària. Se'l designa amb el nom de Pterodactyls. Era molt semblant a un llargandaix, estava proveït d'unes ales desproporcionades al seu cos i tenia unes mandíbules poderosíssimes. Desaparegué totalment de la terra poc abans de fer l'home la seva aparició.

3

L'home de Cro-Magnon ha estat considerat, segons tots els indicis que permeten de reconstruir la seva espècie, com un habitant de les cavernes, i un ésser immund i salvatge que refusava de tenir amb ell la companyia femenina. No obstant, la caverna, obligava a un "tracte social" entre els habitants de diferent sexe que, amb modificacions exteriors imposades per la civilització, ha anat produint-se fins als nostres dies i que no és fàcil, malgrat les "inclinacions" dels deixebles de Hitler, que desaparegui. Aquesta escena és reproduïda del film "La costella d'Adam" i mostra un actor ja desaparegut, Milton Sills, disposat a "tranquil·litzar" l'espaordida dama de Cro-Magnon sobre les seves intencions. Anna Q. Nilson, però, no demostra gaire alegria...

RIA I DE PREHISTORIA ✦ COM VIVIEN ELS NOS-

4 *H. G. Wells i alguns dels seus seguidors creuen que havia existit al món una raça humana més varonil i més forta que l'actual. Wells no creu que l'home d'avui descendeixi d'aquesta raça desconeguda, d'un vigor i d'una duresa animals, i sosté que els nostres predecessors, més intel·ligents, però menys forts, els exterminaren. Heus ací com Cecil B. de Mille ha aconseguit evocar-nos, a través d'una interpretació de Clarence Burton, l'home descrit pel gran escriptor anglès.*

5 *tòria passats per la centres primers pares, com deien els manuals d'his- En els temps dels nossura eclesiàstica, l'existència de l'home era meravellosament individual. El que ara en diem parentiu familiar es produïa casualment. La promiscuïtat era, per tant, una cosa naturalíssima. Ben aviat, però, l'home adquirí, après dels animals, el sentiment, o més exactament, l'instint col·lectiu, de l'agrupament amb altres homes i dones. La dona i l'infant de la primera època cercaven sempre, per instint de conservació, la protecció de l'home fort. No se separaven del seu costat i l'obeïen cegament. D'aquest sentiment de protecció en nasqué la gelosia. I no manca qui assegura que fou la gelosia salvatge i primitiva el veritable fonament de la constitució de la futura institució anomenada la família. Gelosia que davant el cos suau i no exempt de morbideses de Maureen O'Sullivan està totalment justificada. Almenys així sembla demostrar-ho Johnny Weismuller, que està disposat a impedir tot intent de racionament...*

6 *No existeixen antecedents històrics per a afirmar-ho, però és de raó suposar que l'home de les cavernes lliurava a la seva companya el seu arc i el seu buirac de sagetes per a defensar-se contra les feres —i contra els altres homes— quan ell se n'anava a passar la nit al Club de la Destral o de la Pedra. Phyllis Haver, des que ha contret matrimoni amb un home de Neanderthal, ens mostra com està disposada a fer ús de les seves armes de defensa...*

7 *Els homes primitius, quan es morien, eren enterrats amb un estoc d'aliments i d'armes, per tal que anessin ben equipats per al "llarg viatge" que havien d'emprendre. Aquesta pràctica és encara avui d'ús corrent en moltes tribus de l'Africa i de l'Asia.*

Moltes d'aquestes cerimònies s'efectuaven sota la protecció dels grans ídols i déus construïts pels artistes de l'època. La Paramount Pictures ha fet reviure l'escena on la companya de l'home que acaba de morir impetra el favor dels déus perquè el protegeixin en el camí que va a seguir. Observareu, però, que aquesta "primitive girl", practica el ritus amb un somriure no gaire cavernari i un abillament propici al retorn a la barbàrie.

9 *Però els esquimals d'avui no celebren únicament festes d'origen prehistòric. La corrupció de Hollywood ha arribat també a les terres àrtiques. Ací veieu un esquimal autèntic que molts de vosaltres haureu admirat en un film de Van Dyke. Es Mala. Anà a Hollywood disposat a ésser "cameraman" i tornà al seu país convertit en un magnífic actor. La seva companya no és, però, una esquimal. Es germana d'una cèlebre actriu xinesa: Anna May Wong.*

8 *Que no s'esverin els lectors que siguin marits. Aquesta foto no és cap allusió al seu estat civil. Es simplement una evocació dels festivals que celebraven els homes que existien en el período glacial de la Terra. Tots sabeu que en aquell temps el ren era un animal imprescindible per a l'home. Per ésser un mitjà de transport immillorable, i també per la seva pell, per la seva carn i per les seves banyes, les quals, convenientment arranjades, eren emprades per a botzines. La captura de rens era organitzada col·lectivament. Un cop acabada la cacera, els caçadors celebraven grans festes enmig d'un entusiasme "glacial". Els casaments formaven també part del programa.*

narració per James

TRES PRIMERS PARES

10 *Per a salvar la seva vida de les escomeses dels tigres, dels rinoceronts, dels lleons i de totes les feres salvatges, els homes de Cro-Magnon no disposaven gairebé de cap més arma que de llur intel·ligència. Llur preocupació vital era la de construir armes poderoses per a lluitar contra uns enemics temibles. Dos vells coneguts del cinema silent, Elliot Dexter i Pauline Garon s'apresten a defensar-se contra els possibles agressors.*

11 *Contemporània del Cro-Magnon fou la raça negroide, que lluitava per la seva existència en els llocs càlids i recòndits del planeta on el glaç i el fred no eren coneguts. Es potser per aquest motiu pel qual la civilització els ha arribat més tard que en els països glacials. Així ho vol demostrar aquesta escena d'un film que també molts de vosaltres haureu vist: "Ingagi". Però, potser millor per a ells...*

12 *De l'espessor de la jungla inextrinlable, sorgeix cor un raig de llum, aquesta meravellosa figura. No la coneixeu? Es Claudette Colbert, que resta astorada davant els progressos de la civilització.*

13 *La història no ens ha ha dit que l'home de les cavernes jugués al golf, com Buster Keaton sembla voler fer-nos-ho creure. H. G. Wells ens assegura, però, que l'instint del joc ha estat sempre existent al llarg de l'evolució de l'espècie humana i afirma que una raça prehistòrica que habitava al sud d'Europa, coneguda per Azilians, deixà a l'interior de les seves cavernes munts de palets pintats que devien ésser utilitzats per a algun joc.*

L. Boyd

"La Malvasia", la taverna d'en Ferrer i l'oasi de D. Angel

PER REGINA OPISSO

POMPEU Gener, del qual vaig ésser veïna molts anys, parlà sovint, fins i tot en té una mena d'anecdotari aparegut a la antiga «Novella Nova», de la taverna de Joan Ventura, una botiga espaiosa, amable, situada en un lloc ben poc típic, el carrer de la Diputació. «Peius» vivia al tercer pis de la casa de la taverneta. A l'hora de dinar, encara a mig vestir, l'amic de Littré i Renan, l'home que vetllà les despulles de Víctor Hugo, demanava a Ventura un bon dinar, després d'haver destapat totes les olles i cassoles de la casa.

«La Malvasia» era un establiment simpàtic, sense altre caràcter pintoresc que el dels seus parroquians, que moltes vegades eren Ramon del Valle Inclàn, el poeta de l'horta murciana, Medina Vera, els novellistes castellans Zamacois i Sawa i una colla de gent catalana amiga de la literatura i dels àpats suculents del mestre cuiner.

A l'estiu, els parroquians escollits de la taverna feien els sopars a les tauletes del jardí, petit i olorós com un ram de roses. Allí, Peius, voltat d'autèntics i incondicionals admiradors, deixava anar la traca multicolor de les seves veritats i de les seves mentides, de la seva fantasia enlluernadora i inexhaurible. Era l'època dolça de Pompeu Gener, de l'èxit europeu de «La mort et le diable», dels viatges freqüents a París, de la seva col·lecció d'amors i d'espases. Els contertulians de «La Malvasia» escoltaven bocabadats aquest nou d'Artagnan, de barba punxeguda, mostatxos afilats i ampli xamberg de mosqueter. Aleshores explicava anècdotes i intimitats de la gran actriu fransesa Sarah Bernhartd, la dona excepcional que dormia dins d'una caixa de morts, dins un bagul de vellut blanc, forrat de setí blau i guarnit amb serrellets de plata.

Era una conversa que tenia l'encant, per a l'oient, d'acabar amb aquesta pregunta: «Seran mentida, seran veritat les coses que conta aquest home?»

Fos com fos, en aquell reconet de la taverna, en aquella estança prop del jardí o en el mateix jardí, passaren les estones millors d'en Peius. A Barcelona, quan els comerciants del barri, els industrials dels despatxos de teixit, començaren a flairar la bona taula de «La Malvasia» i la gràcia dels seus illustres parroquians, la taverna s'omplí de gent. Hom hagué de tirar uns embans a terra. Però, junt amb les parets caigudes, se n'anà per sempre aquella punta de bohèmia dolça i simpàtica que hi havia aportat l'historiador de Miquel Servet.

Barba punxaguda, mostatxos afilats i ampli xamberg de mosqueter...

La taverna d'en Ferrer

ARA han anat desapareixent, però no fa massa anys, a Barcelona encara hi havien pels carrers «artistes», parlo d'aquells artistes del barret ample i la xalina, una mena d'oasis espirituals, evocadors recons on encara es podia parlar, sense por d'ésser destorbat, d'aquelles coses amables i plaents a l'esperit.

No massa lluny de la taverna on sopava i dinava Pompeu Gener n'hi havia una altra, en la qual només es servia vi, que en un moment donat de la tarda podíeu trobar-hi els nostres músics millors, especialment aquells que, de lluny o de prop, s'interessessin per la guitarra. L'amo de la taverna era en Lleó Ferrer. El seu nom gairebé no havia figurat mai en cap programa de concerts, i era impossible que el trobéssiu a cap diccionari de la música, malgrat que era un dels músics millors dotats de casa nostra. Era alt com un santpau. Primer havia tingut una lleteria al Passeig de Sant Joan, quan només eren camps i desmunts, on s'hi exercitava la cavalleria. Ja a aquella botiga hi anaren els seus amics, Albéniz, Granados, el malaguanyat guitarrista Llobet, en Pujol, en Malats i totes aquelles altres figures musicals de fa vint o trenta anys enrera.

Darrerament, a la seva taverna, petita com un cop de puny, plena de botes de vi de Cariñena, del Priorat, de Valdepeñes i d'Alella, s'aplegaven una sèrie de xicots que havien d'esdevenir grans concertistes; Sàinz de la Maza, Alfonso. També hom podia trobar-hi molts constructors de guitarres, entre ells el conegut Simplicio. Enmig de l'escenari, característic de tota taverna, al fons de l'establiment, s'alçava un armari tancat per tot aquell que no fos músic o almenys un bon aficionat. El moble estava farcit, fins a vessar, de música. Allí hi havia de tot. Partitures senceres d'èperes, transcripcions per a guitarra, el «Clavecí ben temperat», de Bach, les mazurques i poloneses de Chopin, els Moments Musicals, de Schubert, els estudis de Schumann. Tot era allí. Tot era devorat, empassat i comentat, enmig del major apassionament, per aquell cenacle excepcional presidit per la noble figura d'aquell taverner, el millor i el més estimat deixeble de Tàrrega.

L'oasi de D. Angel

CITAR totes aquelles tavernes, les quals un dia o altre han estat freqüentades pels nostres artistes, amants del pintoresc i dels recons solitaris, és potser una cosa una mica llarga.

A les darreries de la seva vida, Angel Guimerà, autèntic amic del poble, baixava a les tardes a una taverna del carrer Petritxol, unes portes més avall de casa seva. Semblava defugir d'aquells cenacles artístics, dels quals havia estat una figura preeminent per cercar la pau d'un petit establiment freqüentat per aquells homes obscurs de la ciutat que ell estimava i l'estimaven. Potser l'únic intellectual era ell; potser l'únic que duia l'esperit abrandat de belles coses era ell; però en aquell silenci, en aquella pau, sols torbada per les campanes del Pi, don Angel hi trobava la millor compensació, el milor premi a la seva vida gloriosa.

EL TEATRE EN LA GUERRA I EN LA REVOLUCIÓ

PER MANUEL VALLDEPERAS

ES necessari afirmar, una vegada més, que el teatre és una de les manifestacions artístiques, per la seva popularitat, de més poderosa influència social i revolucionària? Potser sí que, malgrat la insistència amb què s'ha dit i repetit, convé insistir novament sobre aquest punt concret de l'essencialitat específicament social del teatre. I convé insistir, perquè aquells que tenen l'obligació ineludible d'escoltar la veu insistent del poble —quan aquest reclama la creació del veritable teatre-guia, car aquest exerceix una poderosa influència en la formació, capacitació i orientació de les masses—, semblen voler desoir el clam unànime de la col·lectivitat antifeixista, que malda per assolir la transformació bàsica de les velles posicions arcaiques, tant en el sentit social com en l'específicament artístic.

Quina transformació substancial ha sofert el teatre en més d'un any i mig de guerra i de revolució? ¿Què s'ha fet per a dotar el teatre de les condicions pedagògiques que el facin apte per a exercir les seves funcions educatives i

UNA TRIBUNA

orientadores? La resposta ha d'ésser horriblement descoratjadora, malgrat les enormes possibilitats de readaptació i de superació que han estat ofertes a aquest vastíssim camp d'experimentació, del 19 de juliol del 1936 ençà.

El teatre, des de les tragèdies d'Esquil fins als nostres dies, a despit de totes les vicissituds d'ordre orgànic, ha mantingut vives llurs característiques substancials d'orientació social, puix que emparant-se en les seves condicions emotives s'erigeix, per dret propi, en la més autèntica i eficaç tribuna pública. El que cal és saber fer ús d'aquesta tribuna i plantejar-hi els problemes racials, socialment vitals, que forgin la consciència de les masses i les orientin en un sentit pregonament humà i d'eficàcia efectiva. Sense aquesta finalitat essencial, íntimament lligada a la seva part externa, purament espectacular, el teatre perd tota la seva força aglutinant per esdevenir un simple element parasitari. I és que l'art, quan no arriba a l'ànima del poble valent-se de tots els mitjans emotius al seu abast, que són molts i poderosos, deixa d'ésser art.

Tots hem estat testimonis de la trajectòria dissolvent i embrutidora que s'havia imposat al teatre caduc i insubstancial mantingut per la burgesia, no solament al nostre país, sinó a tots els països d'arrelada tradició capitalista. Així hem pogut veure com amb el mateix interès amb què era negada tota possibilitat de capacitació intel·lectual a les masses proletàries i camperoles, els era negat, també, el dret a posseir un teatre d'idees, un teatre en el qual es trobessin contingudes totes les seves ambicions i tots els seus anhels. Per què? ¿Quines raons induïren els homes de la reacció a projectar damunt les taules de l'escena tota la insubstancialitat embrutidora i corrosiva d'un règim que negava tota possibilitat de redreçament intel·lectual i social a la col·lectivitat obrera? Era això, precisament: la possibilitat de redreçament de la massa proletària, el que volien evitar a còpia d'un tracte gairebé incivil i desproporcionadament inhumà, que acabava amb l'embrutiment espiritual d'un poble que, malgrat tot, sabé reaccionar a temps i fer prevaler els seus drets —drets humans i drets civils— a l'hora de la lluita decisiva.

Però, quina influència ha exercit damunt el teatre, aquest redreçament col·lectiu? ¿Com és possible que els homes que tenen a les seves mans una arma de lluita tan poderosa, no l'hagin esgrimida en profit de la revolució, en un sentit específicament social, i de la guerra? Ha estat per inèpcia? Ens resistim a creure-ho! ¿Ha estat per despreocupació? Ha estat, en fi, per ignorància de la veritable força social i revolucionària del teatre? Sigui pel que sigui —no volem escatir allò que pertany al passat—, el fet concret és que avui, quan s'enfila el segon hivern de guerra, el teatre continua en el mateix estat de somnolència en què el edixaren els representants de l'Espanya negra. I això no pot ni ha de continuar! El teatre té una missió concreta a complir i cal que la compleixi. Com? Situant-lo al lloc que socialment i artísticament li correspon.

***

Al marge de la realitat específica del teatre, considerat com a element substancial de formació col·lectiva i sense perdre en el més mínim la seva condició d'art superior, l'escena té dues funcions essencials a realitzar: crear una moral nova, sorgida de l'entranya viva de la guerra, i orientar les masses en el sentit de fer constructiva la revolució en marxa.

El cert és que fins ara no s'ha fet res en aquest sentit, la qual cosa equival a dir que la tasca està per començar. I aquí és quan cal formular-se la pregunta: qui l'ha de fer i com s'ha de fer?

La resposta no és difícil: la tasca correspon als governs de la Generalitat i de la República, comptant amb la col·laboració de totes les organitzacions obreres —totes!— de la indústria de l'espectacle. ¿Qui, que no fos un orb o un malvat, podria oposar-se a la realització d'una obra tan necessària i tan apremiant?

Ara bé: Què és el que s'ha de fer? En primer lloc canviar radicalment l'estructura de l'organització teatral a la reraguarda, procurant que en els teatres hi hagi contingudes les diverses especialitats escèniques, però partint de la base del teatre-art i tenint en compte la seva funció específica ja assenyalada. A aquest respecte cal posar de manifest una qüestió prèvia: el teatre, per ésser guiador i exercir les seves veritables funcions socials no ha d'ésser adulador. O més concretament: la rebel·lia escènica ha de coincidir amb la rebel·lia popular, orientant-la i portant-la per camins de viabilitat. I, en el mateix cas, l'inconformisme teatral ha d'ésser superatiu i, alhora, constructiu. Fer el contrari, adular els baixos instints de la massa, quan aquesta ha perdut el control, és fer obra negativa, antisocial i antirevolucionària: és, simplement, el conreu de l'antiart.

Dintre del camp heterogeni de l'activitat teatral cal procedir a la creació d'un veritable teatre de masses. Teatre popular, no segons la vella concepció d'aquesta modalitat escènica, conreada pels intel·lectuals de valor negatiu, sinó un veritable teatre d'emoció, en el qual hi hagi contingudes totes les vibracions anímiques del poble al qual va destinat. Això comporta, naturalment, l'obligació de crear el teatre experimental, el veritable teatre ideològic, no pas en un sentit eclèctic, sinó obert a totes les aportacions artísticament dignes de consideració. D'aquesta manera es manifestarien els valors nous —autors, actors, escenògrafs— i fóra possible d'acabar, d'una vegada, amb la vergonya del teatre actual.

Existeixen, encara, les exigències circumstancials creades per la guerra. Ens referim a les formacions teatrals ambulants que haurien de recórrer els fronts, a base de la representació d'obres breus destinades a crear una moral de guerra i a elevar la capacitat i la consistència ideològica dels combatents, tenint en compte que la nostra

I UNA ESCOLA

lluita és essencialment social i que a Espanya es desideix la supremacia de la civilització moderna, creadora, segons el comte Keyserling, de la nova aristocràcia: la del proletariat.

Concret: Cal procedir a la renovació total del teatre, procurant que no vagi a remolc dels fets, o se'n desentengui com fins ara, sinó que els precedeixi, els orienti i els converteixi en realitats constructives. El teatre, o és això i aleshores interessa, o deixa d'existir per in-substancial.

L'art, quan és veritablement autèntic, encomana a l'esperit la seva fogarada creadora. I els pobles són grans masses que es mouen a l'impuls de l'esperit!

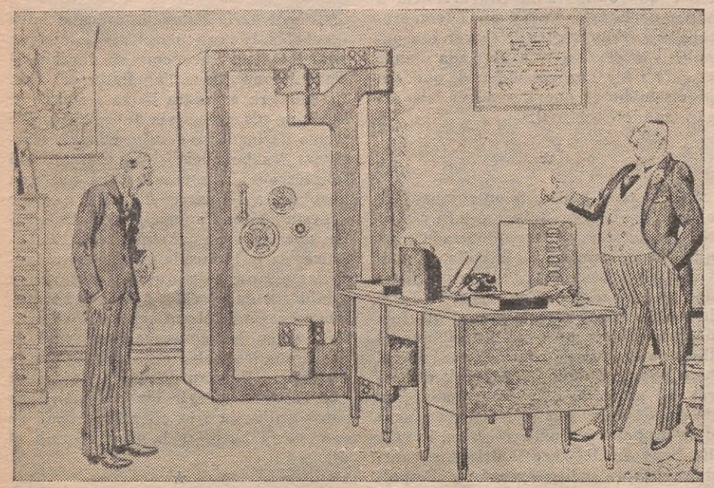

—Baptista, he oblidat la combinació de la caixa forta. Agafi un diccionari i provi tots els mots de sis lletres. (De LONDON OPINION. Londres)

ARQUITECTURA

Admirem amb raó la perfecció de certes realitzacions arquitectòniques. N'hi ha una que mereix els elogis més vius. L'exemple és una mica «terra a terra». Es tracta del peu humà. No comporta menys de 52 ossos diferents.

¿Ja sabieu que fent portar el pes del cos sobre un peu, es fa augmentar d'un número certes de les dimensions d'aquest darrer?

TELEVISIÓ

Ja és sabut que la televisió exigeix, al studio d'emissió, una il·luminació intensa. Molts artistes, amb llur maquillatge especial, no poden romandre molt de temps sota el clima tropical on es complau l'ull de la «camera» elèctrica. Uns studios americans han resolt el problema fent tots els assaigs amb «dobles» dels artistes. Com que el treball és a vegades llarg, aquests personatges posen en mallot de bany.

Saraus

PER
JOAN AMADES

Un sarau vuitcentista segons una capçalera de romanç

Diverses generacions anteriors a la nostra sentiren pel ball una veritable passió. La primera manifestació de joia que van manifestar els nostres passats després de l'aclaparament propi de la sotragada de l'any 1714, fou la dansa. Tot l'ideal del jovent consistia a ballar. No ésser sarauista constituïa una extravagància, una mena d'exotisme; entre els dons d'una persona s'hi comptava l'ésser bon ballador, i no era pas aquesta facultat la que tenia menys estima. Els qui envejaven la glòria del popular poeta Frederic Soler li retreien que no sabia ballar i això per la societat d'aquell temps era una grossa falla.

Una de les mesures de repressió preses per Felip V fou la de suspendre tota expansió i de manera molt especial les festes de carnestoltes, les quals no es van poder celebrar gairebé durant tot un segle. En afluixar-se el rigorisme privatiu de festejar aquest moment de l'any, el primer que es va permetre fou la celebració de balls de disfresses. Se'n feien tres: un a la Barceloneta, en un local anomenat La Punyalada, situat en el carrer de Santa Clara, on més ençà hi ha hagut un safareig.

Només funcionava de tarda i l'entrada costava dos rals. Altre anomenat La Patacada, que tenia lloc en un local del carrer de les Tàpies, costava una pesseta l'entrada i era concorregut per la gent humil i sobretot per l'element treballador i fabril; i un altre, d'aire senyorívol i distingit que es celebrava a La Llotja i que costava dues pessetes d'entrar-hi. A aquest només hi anava la gent benestant, puix que el poble deia:

Al sarau de Llotja
no s'hi pot anar,
que dues pessetes
costen de guanyar.

De l'organització d'aquests saraus se'n podrien contar coses molt pintoresques que se'ns emportarien molt més espai del qué disposem. Direm només que a la sala de Llotja hi havia dos cadafals i que la cobla tocava un ball en l'un i el següent en l'altre i que així que acabava de tocar un ball els músics a corre-cuita carregats amb els instruments i amb els faristols, havien de baixar del cadafal que es trovaven i instal·lar-se al de l'altre cap de la sala. Sota del cadafal dels músics feien guàrdia un metge i una llevadora per si calia assistir algun ballaire. A mitja part sortien uns minyonets assilats a la Casa de Caritat, que era la que tenia l'exclusiva d'organitzar balls de disfresses i amb unes regadores gegants, regaven la sala barroerament a fi de mullar els ballaires i seguidament l'escombraven i alçaven una polsada intensa que obligava la concurrència a sortir de la sala. Com que la temperatura era freda, sortir al carrer era perillós i la gent es veia obligada d'anar al cafè i fer una consumació, que era precisament el que desitjaven els organitzadors del ball.

★

Per anar al ball es feien companyies o societats de deu, quinze o més persones; entre totes pagaven l'entrada a un que feia de camàlic de la colla, el qual venia obligat a portar un gros mocador de fer farcells. En arribar al local la colla es treia els abrics i el qui feia de peó en feia un gros farcell que el lliurava al guarda-roba. Per a senyal hom posava damunt del farcell el barret del camàlic, que generalment era de copa i llogat per una pesseta a casa d'un drapaire o d'un barretaire de vell. En penyora del farcell deixat a guardar rebia un palitroc o mànec d'espolsadors vells. Era corrent, en mig del gran luxe del ball, veure un personatge vestit de vint-i-un botó amb un mànec d'espolsadors que el privaven de poder ballar, puix que si el deixava a guardar a algú riscava que amb aquell pintoresc rebut anés al guarda-roba i li prengués el farcell.

Una estona abans d'acabar el ball els camàlics sortien cada un amb el seu palitroc per tal de fer-se lliurar el farcell de la colla llur, el qual identificaven pel barret del damunt. Estenien a terra el farcell i repartien a cada u el que els corresponia.

★

El Ball de la Patacada era una mica llicenciós. Els concurrents es saludaven donant-se un fort cop al darrera, i d'ací segons diuen, l'apel·latiu del ball. La sala era a planta baixa i a dalt hi havia un pis que servia de cafè. Aquells temps no es donava cullereta per a remenar les begudes; aquesta innovació fou introduïda a casa nostra per una xocolateria del carrer d'Aroles, que per aquesta raó se l'anomenà Can Culleretes, nom encara avui subsistent. Els ballaires de la Patacada un dia es van revoltar perquè volien que la millora fos establerta en el cafè del ball. El diumenge següent el cafeter va donar culleretes en les consumacions, però la parròquia les trobà tan boniques que la majoria se les van quedar, i novament van tornar a servir les consumacions sense cullereta i la clientela hagué de remenar i barrejar la beguda amb el dit.

★

A mitjan segle passat els sarauistes barcelonins es van dividir en dos par-

tits, els Paus i els Gitanos, els quals van fer anar en renou tota una generació de jovent. Cada colla estava capitanejada per un personatge, els paus per en Lau, y els gitanos per en Xiribia. Aquests dos personatges eren dos sastres que van saber embadalir el nostre jovent en profit propi, puix que es va establir el costum que tot bon sarauista cada any havia d'estrenar un vestit fet segons el tall i la forma de la colla respectiva i no cal dir que havia de fer-lo precisament el sastre cap de la colla. Entre sarauistes era de rigor vestir amb tot luxe, impropi del seu rang obrer. Diu una corranda de l'època:

Una societat de ball
se n'acaba de formar
que el que no porti casaca
no li deixaran entrar.

Era també de rigor dur barret de xicra i de bací; això és: de copa.

El qualificatiu de paus no sabem de què ve; el de gitanos prengué origen d'una de les modes introduïda per en Xiribia, la qual es distingia per dur gran nombre de presilles, moratilles i altres guarniments de passamaneria, que els donaven un aspecte agitanat i poc adient amb el tarannà de la nostra gent. A més, i com a resultat ja del seu apellatiu, acceptaren com a distintiu unes petites tisores que els ballaires duien en miniatura penjades de la cadena o del xatalenc del rellotge i les gitanes damunt del pit a tall d'agulla. La corranda ens diu en referència a aquestes tisoretes:

Al sarau dels gitanos
minyones no hi aneu
que us tallaran la cua
sense que us en adoneu.

I els gitanos, entre moltes d'altres, cantaven per a mortificar els paus:

Al carrer del Tigre
un sarau n'hi ha
que els paus i les paues
hi van a ballar
un pau, dos paus,
tres paus, quatre paus
cinc paus, no valen un gitano
per animar un sarau.
Al carrer del Tigre
un sarau n'hi ha
que per mitja pela
ja hi deixen entrar.

Dos rals era un preu baix, puix que l'acostumat era que costés una pesseta. Fer-ho a tan bon preu era ordinari. Les cançons fan allusió al ball dit de La Paloma, subsistent fins fa quatre dies. S'ha dit que el terme pau amb el sentit de toix, bètzol i poc llest té origen en la indicada colla de ballaires. La frase barcelonina I ara, pau!, aplicada per a indicar sorpresa, fa també referència als paus sarauistes.

Paus i gitanos tenien també el seu partit entre les donzelles, dividides també en paues o paueres i en gitanes. Les colles irradiaven fora de la ciutat i arreu el jovent era partidari dels uns o dels altres i s'establien grans competències, a organitzar envelats i balls qui més lluïts podia. El jovent pel ball del Carme, que era un dels més importants que es feia a Barcelona, en ocasió de la festa del Raval per la Mare de Déu del Carme, es reunia i feia plans i projectes d'envelats i festes majors a seguir i s'entaulaven competències per tal de veure qui més en seguiria. Tothom deia amb pretensió els envelats i les festes majors que havia corregut i era timbre d'orgull anar a un gran nombre. El Ball del Carme s'havia celebrat a l'Hort d'en Murlà, situat en el terreny on avui hi ha el carrer d'en Mendizàbal; més tard, a l'Hort del Xiquet, en el carrer del Peu de la Creu, on avui hi ha el cinema, i, els seus darrers temps que fou quan assolí major importància, es va alçar l'envelat a la plaça de Catalunya.

★

Els saraus van omplir les aspiracions del jovent de gran part del segle passat. La literatura de romanç està saturada de cançons de dansa i tots els temes, ádhuc els més inversemblants, servien per a dictar una americana del pinyol dolç, un vals gronxat o un xotis relliscat. Els sarauistes van crear un argot propi, amb el qual van escriure versos i àdhuc van arribar a publicar un setmanari.

Un bell dia, entre els sarauistes barcelonins va córrer la nova que a n'en Lau li havia fugit la dona, i va resultar ésser cert. I la seva fugida coincidí amb la sobtada desaparició d'en Xiribia. El cert és que d'aquella feta els dos sastres que van fer anar en renou el jovent barceloní durant uns anys, es van eclipsar, i, que els barbers que els seguien i que també introduïen modes en el pentinat dels partidaris de cada colla, no van tenir prou enginy per mantenir la seva gent, que de mica en mica es va disgregar. Els temps havien canviat i bufaven uns altres vents. Tot el que desapareix té la seva raó per desaparèixer.

Romanç burleta de les colles dels Paus i dels Gitanos

Aquell que fou el "Noi" i que "valgué" milions està arruïnat

I exigeix als seus pares que li tornin les sumes que guanyà quan filmava al costat de Charlot

UN matí del 1918, Charlie Chaplin caminava per l'avinguda La Brea, a Hollywood, quan remarcà un noiet que jugava amb altres infants de la seva edat davant el domicili dels seus pares.

Charlot fou colpit per l'aire despert de l'infant i pels seus ulls expressius.

—Vols fer cinema? —li preguntà.

—M'ho estudiaré! —contestà el noi, amb una seriositat impertorbable.

—Anem a veure el teu pare...

—Tinc més de cinc anys. Ja sóc prou gran per a ocupar-me dels negocis jo mateix.

—Molt bé, expliquem-nos, amic meu —digué Charlot—. A veure: quan vols guanyar?

—Tres mil dòlars cada mes... com tants d'altres!

Així nasqué al llenç el «Noi»...

I Jackie Coogan, esdevingut gran artista de cinema, fou aplaudit per tots els públics del món en «El noi», «Olivier Twist», «L'infant de Flandes»... Fou aquell que restarà per a tots —abans de Shirley Temple— l'infant prodigi del cinema.

***

Jackie, en aquella època, guanyava molts dòlars, però era massa jove per a administrar els seus interessos. Foren, doncs, els seus pares, ajudats del seu manàger Arthur Bernstein, que se n'ocuparen.

Dissortadament, un accident d'auto costà la vida al pare de Jackie, el 1935.

La seva mare, influenciada per Bernstein, es casà amb aquest un any més tard.

I ara Jackie Coogan acusa la seva mare i el seu padrastre d'haver-lo espoliat d'una suma de quatre milions de dòlars, que representen el guany en els seus films, i els ha tirat pels Tribunals.

Jackie ha declarat que, de tota la seva fortuna, no havia rebut, mentre fou menor, més que la suma setmanal de sis dòlars per a despeses menudes, i que no cobrà, en tot i per tot, més que mil dòlars en ésser major d'edat.

Bernstein era un jugador impenitent i les pèrdues que sofria eren cobertes per la fortuna de Jackie.

Parlant del cinema europeu amb Rouben Mamoulian, que filmarà "Carmen"

INTERROGAT per un periodista francès, Rouben Mamoulian, el famós director d'«Estima'm aquesta nit» i «L'home i el monstre», de pas per París, ha dit:

«Acabo de passar sis mesos a Europa, i per un home que viu tot l'any a Hollywood, és una veritable resurrecció. Allà, estem sempre en acció, i això en una atmosfera cent per cent cinema, on ens esgotem. Un artista que ve a Europa, el considero una mica com una làmpara elèctrica a la qual posen pila nova. Ensopeguem amb mitjans vivents i forts. Veiem un país que ens pot donar molt i que en canvi no ens demana res. Exactament el contrari de Hollywood, on no podem poar res i on ens cal sempre produir.»

Naturalment, el periodista vol saber què pensa Mamoulian de la producció francesa:

«Us he de confessar que he estat sorprès pel cinema francès actual. Quin canvi amb dos o tres anys!... Teníeu el gran handicap de portar al darrera una cultura teatral que us havia legat una pila de coses dolentes per al cinema. Però els darrers films vostres que he vist m'han revelat una pila d'artistes remarcables de naturalitat i films realitzats en un moviment cinematogràfic molt bo. Jean Gabin és un actor com no en tindrem mai a Hollywood...

»El que us manca és una producció regular. No teniu equips. Us reuniu per a fer un film i després: a reveure!»

Un silenci. Mamoulian encén una cigarreta. Per la finestra entreoberta arriba l'aire fresc dels boulevards...

—¿I què penseu de la nova orientació del cinema americà, Mamoulian?

—Es molt lògica i molt fàcil de preveure. Mireu deu anys enrera i veureu que als films lleugers i espirituals que ara estan en voga succeiran assumptes més greus, més dramàtics...

«Quant a mi, el meu gran projecte —i això sou vós el primer a qui ho confio— és de filmar «Carmen». Em falta, ai las!, la dona que farà de Carmen.»

Com que el periodista suggereix el nom de Gladis Swarthout, Mamoulian respon:

«Sí, probablement, a menys que una cantant que he escoltat a París...»

A desgrat d'insistir molt, el periodista no ha pogut conèixer el nom d'aquesta afortunada.

TOMMY KELLY

és el nen mimat de Nova York

Nova York, febrer (per S. L. B.).— En assabentar-se una vegada que cert periòdic havia publicat un gran reportatge parlant de la seva mort repentina, Mark Twain, sempre humorista, s'apressà a declarar que "la notícia de la meva mort és una mica exagerada".

La famosa frase del gran escriptor persisteix. Mark Twain viu en tota la seva ufana, gaudeix, riu i fa de les seves a través del llenç del famós Radio City Music Hall, on la producció en tecnicolor de Selznick International "Les aventures de Tom Sawyer" s'estrenà davant d'un auditori de més de 7.000 persones que aplaudiren les seves belleses amb contagiador desfici.

"Les aventures de Tom Sawyer" és el més cèlebre de tots els grans llibres de Mark Twain. Ara, gràcies a la mà mestre de David O. Selznick, el més destacat de tots els joves productors independents de Hollywood, "Les aventures de Tom Sawyer passarà a la història com la pellícula més cèlebre de totes les diverses adaptacions que s'han fet de les obres de Mark Twain.

El públic l'aclama en "Les aventures de Tom Sawyer"...

Tommy Kelly tal com apareix en el rol de Tom Sawyer a la producció en tecnicolor de Selznick International «Les aventures de Tom Sawyer».

Es un plaer veritablement exquisit contemplar la perpetuació del Mark Twain que va escriure aquesta obra immortal fa més de 60 anys. Ens vénen a la memòria unes paraules d'Agustine Birrell, un dels seus més fervents admiradors literaris de Londres, qui, comentant el 1884 el talent del genial i notable escriptor i humorista nordamericà, digué: "Mark Twain és un genuí internacionalista. El seu amor per la veritat i el seu amor per l'honor franquegen totes les fronteres. Ell ha ajudat amb la seva presència a fer millor aquest món, i ens congratulem de poder viure en la seva mateixa època.

Contemplant i escoltant amb embadaliment les aventures de Tom i Huck i Tia Polly i Backy i Sid i Joe, l'indi en el llenç del Music Hall, el cronista visqué durant dues hores en un altre món, com si fos "un visitant en la terra dels encisos", aquesta última frase també cèlebre, per haver-la originat Mark Twain.

El que volem dir, estimats lectors, és que "Les aventures de Tom Sawyer" és una pellícula que fa vibrar les cordes més amagades de l'ànima. Selznick li ha donat tot el collaret de pedres

La mundialment famosa obra mestra de Mark Twain desplega tot el seu esplendor cinematogràfic en el Radio City Music Hall. • Els crítics que assistiren a l'estrena la qualificaren de «sobiranament atractiva en tots els conceptes», «sublim», «senzilla i humana», «notabilíssima»

Mark Twain viu en tota la seva ufania

precioses de gust tan genuïnament humà de la trama original de Mark Twain. L'alegre màgia del mestre ha estat duplicada amb "majestuosa humilitat" per aquest gran orfebre del cinema que és diu David O. Selznick.

Els novayorquins, amb seguretat els fanàtics del cinema més difícils d'acontentar de tot el món, començaren a convèncer-se que anaven a gaudir de quelcom d'extraordinari amb l'arribada de la pellícula en llegir que l'única filla de Mark Twain, la senyora de Ossip Gabrilowitsch, després d'haver assistit a una preexhibició de "Les aventures de Tom Sawyer", havia declarat:

"El meu pare sempre em deia en parlar d'adjectius que en cas de dubte, el millor era eliminar-los. Però en aquesta ocasió no tinc cap dubte. I tinc també un adjectiu adequat. Fou una sensació "meravellosa". Em féu tornar a viure amb un realisme més gran del que jo puc descriure aquella llarga tongada de tardes estiuenques, ja fa molts anys, en les quals, asseguda sobre els genolls del meu pare, escoltava embadalida la lectura de les aventures de Tom Sawyer."

★

Els critics de Nova York —els sentinelles de cinelàndia en les trinxeres de primera línia— decidiren la sort de la pellícula pels vuit milions de novayorquins en els diaris. Entre altres paraules del més gran elogi hem llegit que "Les aventures de Tom Sawyer" és "una pellícula encisadora"; "un prodigi de l'art cinematogràfic"; "atractiva en tots els conceptes"; "ha d'ésser vista per tot el món"; "alegre, bella i captivadora".

Es de suposar, que no hi hagué cap cronista que s'oblidés de posar a Tommy Kelly als núvols.

Possiblement els nostres lectors es preguntaran: Qui és Tommy Kelly?

Si us haguéssiu trobat entre els milers d'apassionats admiradors de Tommy en el Music Hall —el cinema més gran del món, el palau més modern del cinematògraf— no haurieu trigat a saber-ho, i de la manera més agradable, com li ocorregué a aquest corresponsal.

Tommy Kelly, un noi de dotze anys que mai no havia treballat abans en les pellícules, és ara l'idol d'una ciutat!

L'escolliren d'entre 25.000 nois que es presentaren de candidats pel famós rol. Els agents de Selznick passaren setmanes i mesos en la recerca d'un jovenet que pogués caracteritzar Tom Sawyer, l'heroi del llibre de Mark Twain. Els diaris nord-americans llançaren als quatre vents l'interessant història del concurs final. Tommy és fill d'un matrimoni humil que viu, o ha viscut fins ara, en un dels barris més pobres de Nova York. Però avui té la metròpoli als seus peus!

Tommy és quelcom més que un noi sortós. Es un gran petit artista. Té talent, gràcia i personalitat. Es sens dubte el més real i el més encisador Tom Sawyer que mai s'hagui pogut imaginar. Un noi amb totes les entremaliadures pròpies de la seva edat, sincer i simpàtic, amb un somriure que ha de guanyar-se el cor a tot el món.

Amb la petita Ann Gillis, la joveneta de cabell roig plena de pigues que interpreta el paper de Becky Thatcher en la pellícula, Tommy surt personalment a l'escenari del Music Hall al final de cadascuna de les cinc sessions diàries.

Si jutgem pels aplaudiments amb què el reben en sortir i en acomiadar-se del públic, els admiradors de Tommy es compten ja en molts milers. A Nova York l'encisa veure un noi de la seva ciutat que ha triomfat absolutament gràcies a la seva senzillesa i a la seva gran naturalitat. No hi ha dubte: Tommy Kelly és el nen mimat de Nova York. Aviat ho serà de tot el país i també de tot el món.

Però parlem també d'una altra personalitat la tasca de la qual en "Les aventures de Tom Sawyer" mereix amb igual dret un fervorós aplaudiment. Ens referim a David O. Selznick. No fou Selznick el qui realitzà "David Copperfield"? Sí, amics meus; ell és. També és el productor de "Història de dues ciutats", "Viva Villa", "Dancing Lady", "Neix una estrella", 'Sopar a les vuit", "El petit lord", "Res no sagrat" i "El presoner de Zenda".

Hem mencionat els noms de nou grans pellícules. L'opinió personal del cronista és que "Les aventures de Tom Sawyer" supera en molt a qualsevol d'aquestes nou.

Selznick sempre ha tingut la particular predilecció per portar al llenç les grans obres de la literatura. Es conegut de tots l'extremada cura amb què es dedica a donar nova vida als personatges, escenes i propòsits d'aquestes obres mestres. Despèn centenars de milers de dòlars en la realització de les seves obres mestres cinematogràfiques. Pot dir-se que David O. Selznick nasqué i es crià en la indústria cinematogràfica. Coneix tots els seus misteris. Jove encara, sols té 35 anys, és capaç, astut, artista i home ambiciós. Totes aquestes qualitats de Selznick, el productor sense igual, poden apreciar-se repetidament en "Les aventures de Tom Sawyer".

—Vols deixar de llençar papers per la finestrella?
—No són papers. Són els passatges! (De «LE RIRE». Paris).

Estranyes propietats d'un metall

EL metall absorbeix la tinta com un secant; i pot utilitzar-se com a ble en una làmpara de petroli. Per a fer metall «porós», es prepara primer el metall en forma de pols per mitjà d'un procés químic o electrolític. Llavors es subjecta aquesta pols a una pressió de diversos milers de lliures per polsada quadrada. El metall comprimit que en resulta rep un breu procés de caldejament en una fornal. Després de sortir d'aquesta fornal es tindrà ja el producte acabat: metall «porós». Llueix i produeix la sensació d'un metall qualsevol, però és més lleuger.

Aquest metall es diferencia, però, del metall ordinari en què té un alt grau de porositat, és a dir, els fins granets de pols han estat comprimits el suficient per a deixar minúsculs forats i esquerdes entre gra i gra. Aquestes obertures microscòpiques són invisibles a simple vista.

Quan es vessa una gota de tinta sobre un metall porós, la tinta s'escorre entre els granets de pols. El metall asseca la tinta com un secant corrent. Quan es col·loca un tros de metall «porós» en una mica de petroli de làmpara, el líquid puja per entre els forats; llavors pot encendre's el metall com un llumí i utilitzar-lo com una metxa.

Contat per Maeterlinck

A l'estació termal de Royat, on passa tots els hiverns, Maurice Maeterlinck, contava la següent historieta:

—Un escocès va de Londres a Edimburg. A cada parada del tren, baixa corrent i se'n va a la guixeta dels bitllets.

—Per què feu això?—li pregunta un companyó de viatge.

—Perquè compro el meu bitllet fins l'estació següent.

—Però, per què no l'heu pres directe des de Londres a Edimburg?

—El metge que he consultat a Londres m'ha assegurat que puc morir en qualsevol moment, d'una crisi cardíaca... Si és així, per què malgastar els diners inútilment?

Lliçó de dansa

NO és ja la lliçó de dansa del vell Degas; el mestre, un home rígid, pedant, escolàstic; les noies, amb les curtes faldilles arrissades, dibuixant formes geomètriques damunt el "parquet" de la sala o fent exercicis graciosament repenjades a la "barra". El mestre ha estat bellament substituït per aquesta noia d'actitud magnífica, que mostra a la seva companya, expectant i immòbil, un pas elemental en la dansa.

La professora —blanc i negre— sembla enduta per l'emoció d'allò que fa. Sembla que celebri un estrany ritus pagà. Sembla encantada i corpresa d'aquest ritme infinit, misteriós, que els seus peus, tota ella, està creant, d'aquesta música callada que és tot el seu cos. Els braços s'han desplegat lleugerament a punt, diríeu, de volar. Tot és fet dins un recolliment religiós, solemnial, com si a la sala de gimnàs fos present l'alada deessa de la dansa.

Les randes de les ballarines d'antany han estat foragitades pel cenyit mallot cinematogràfic, vellut i seda sota els projectors; però l'esperit és afinat com el de les noies d'abans, giravoltant fines com plomalls, als romàntics acords de les "mazurques" de Chopin.

La "girl" espiritualíssima de la fotografia recorda l'evocació maragalliana:

"... ella és la dansa, si li plau dansar.
i com que del dansar n'és tan amiga,
el meu seny, la veu sempre que graciosament
ondula el seu cos sense fadiga
com creat a l'encis del moviment.
Els meus ulls van seguint-la mentre dansa
obedients al pas del seu cos bell;
i si reposa, tot me meravell
com si es trenqués la llei de sa criança."

"Gangster-woman"!!

ELEANOR JARMAN, nomenada «La tigre rossa», que ha estat la «gangster-woman» més cèlebre dels Estats Units, és portada a la Comissaria. Hom diria una escena de film...

En la seva dèria igualitària, la dona envaeix activitats que fins ara semblaven exclusives dels homes

DURANT segles la dona ha maldat per tenir els mateixos drets de l'home en tots els aspectes. Ja en molts països ha obtingut la igualtat de drets polítics i socials, i en molts altres cada dia es fan noves lleis atorgant a la dona nous drets en diversos aspectes de la vida ciutadana.

Ja és sabut quina facilitat d'assimilació té la dona. En el moment que li foren obertes les portes de la Universitat, la dona ens donà metges, advocats, filòsofs, etc. En el conreu de l'art, hi ha dones que s'han fet famoses, particularment en la literatura. La dona, en fi, ha sabut desfer-se ràpidament del llast que suposava tants segles d'inferioritat i en uns pocs anys s'ha situat al costat de l'home, fins i tot, de vegades, fent-li ombra.

Però no s'ha d'oblidar que si la dona té una gran rapidesa d'assimilació, la té el mateix per al bé que per al mal. I el mateix que el món compta amb noms femenins que han assolit el pinacle de la fama, des d'ara compta també el món amb uns noms femenins que han assolit un lloc preeminent en una activitat que fins ara havia estat reservada exclusivament als homes, i on la dona no jugava altre paper que el de comparsa o el d'instigadora, però sempre situada en un segon pla.

Aquesta activitat on la dona —als Estats Units, naturalment— s'ha enfilat tan ràpidament, és la de «gangster».

En la seva dèria d'igualar-se a l'home, la dona no es detura davant de cap obstacle.

DUES DONES ELEGANTS

A una hora que els clients són escassos, George Webb, encarregat d'un «poste» de benzina a la carretera de Rutherford, a Nova Jersey, esperava calmosament l'arribada de turistes. Uns focus perforen la foscor de la nit i uns moments després un automòbil es detura davant del lloc. Del cotxe baixen dues noies joves, elegants.

—Quants litres? —s'apressa a preguntar Webb.

—Primer voldríem telefonar —diu una de les presumptes clients.

—Molt fàcil, senyores, precisament tinc una cabina.

Elles entren a la caseta i mentre una de les companyes es tanca a la cabina, l'altra dóna una ullada distreta al seu voltant. Quan George Webb, feinejant, es tomba per mirar-la, resta embada-

lit. La jove visitant li apunta el canó d'una pistola.

—Mans enlaire. Passeu-me la recaptació.

Ell es veu obligat a donar-li tot el que té a casa. Seixanta dòlars. La noia que s'havia tancat a la cabina telefònica surt. Havia tallat els fils de comunicació per a evitar que l'atracat pogués avisar la policia. Sense deixar d'amenaçar el garatgista, les joves i elegants «gangster-women» reprengueren el seu lloc al cotxe i uns segons després desapareixien de la vista de Webb, que no se'n sabia avenir.

La dona havia fet la primera aparició en el «gangsterisme» actiu del país dels gratacels.

LA CURTA CARRERA D'ALTRES DUES DONES

Una nit, a Belleville, prop de Newark, William Barshorst, xofer d'autocar, fou pregat de deturar-se a la carretera per dues dones. Les dues eren ben joves, i la major —una vintena d'anys— portava una carrabina a les mans. L'altra era una adolescent de setze a disset anys.

El xofer baixà del camió i esguardà sorneguer en direcció a la carrabina que l'apuntava.

—Dóna'm els diners que portes —li digué la dona armada.

Barshorst no en féu cas i féu un gest com si intentés agafar l'arma. Una descàrrega en ple pit el deixava estès a terra. No s'ho havia pres seriosament i això li havia costat la vida.

Aquestes dues dones foren detingudes després d'aquest cop. Qui eren? La major, Ethel S. Sol, muller d'un condemnat per robatori, i que es trobava en una penitenciaria quan féu el coneixement de la companya, Genoveva Owens, l'altra detinguda, de disset anys. Autoritària, obstinada, féu de Genoveva una criatura fidel en cos i ànima, a vida i mort. Sortides del reformatori, vestides amb roba d'homes, decidiren llançar-se a la pràctica del mètode dels «gangsters».

La seva carrera havia estat curta. Just el temps de fer una vídua i dos orfes...

UN TERCER I DARRER CAS

I anem amb el darrer dels casos que volem exposar per a demostrar aquesta nova activitat, a la qual la dona s'adapta amb una certa facilitat.

Lucile Martin no té més que dinou anys. Es, tanmateix, una dona-gangster. Ella vivia a casa del seu sogre, un metge. Un dia el seu germà la recull. Propietari d'un restaurant a Fort Wayne, Indiana, li dóna un empleu de servent. La noia s'enamora d'un client del restaurant: Gale Richendollar, xofer de camió i pare de família. I un dia Lucile abandona la casa del seu germà per anar a Xicago a unir-se amb el seu amant. Ella era prou desimbolta per a no sentir dubtes en la qüestió del diner, per exemple. Però els seus capricis no podien ésser atesos per Gale. I aleshores l'instint de «gangster» es revelà en tota la seva intensitat.

La seva primera actuació consisteix a apoderar-se d'un automòbil, del qual esdevé conductor i propietari el seu amant. En una botiga d'adroguer d'una barriada un xic apartada, en el moment de pagar, treu del portamonedes una pistola i el botiguer aterrit, li dóna cinquanta dòlars. A la cantonada, Gale l'esperava amb el cotxe a punt de marxar. Un altre dia és un xofer la víctima de la «gangster-women». En un lloc una mica apartat, davant del revòlver no insisteix i dóna els vint dòlars que porta.

Lucile estava encantada de la facilitat amb què podia aconseguir diner, que lliurava després a Richendollar perquè pogués satisfer els seus capricis. Una nit després de sopar situaren el cotxe prop del restaurant del germà de Lucile. Ella entrà a la sala, on no hi havia ja clients.

—Hola, Lucile —diu la caixera en reconèixer la germana del patró—. Feia molts dies que no us havíem vist!

—Hola, estimada, com està? —respon somrient Lucile. Però immediatament esdevé seriosa i sortint la pistola del portamonedes afegeix:

—Mans enlaire. Buideu la caixa i doneu-me el què hi hagi...

La caixera li va donar 30 dòlars,

—Mans enlaire! Passeu-me la recaptació.

No s'ho havia pres seriosament, i això li havia costat la vida.

però fou un joc de nens per a la policia trobar la parella unes hores més tard.

ARGUMENTS DE PEL.LICULA

Els tres casos que deixem relatats són tres casos característics de dones com a caps de banda, de bandes reduïdes si hom vol, però que demostren ja, d'una manera clara, que no es vol treballar sol.

El treball en «gang» és com plau també a les dones, i no sabem si a hores d'ara hi haurà ja alguna banda que compti amb un nombre crescut d'afiliats, o afiliades, però la capitana de la qual seria una dona. Aquests casos que hem reportat, no tingueren prou temps d'estendre els seus radis d'acció i, per tant, una vida tan curta no permeté l'ampliació del «negoci».

Qualsevol diria que es tracta d'arguments de films, aquests arguments als quals els americans són tan aficionats. Es molt probable que algun dia veiem algun film, on es reflecteixin aquests casos, però si així fos el film haurà estat inspirat en la dura realitat.

Heus ací com la dona, en el seu afany d'obtenir la igualtat de drets amb l'home, envaeix totes les esferes que fins fa poc li eren reservades al «rei de la creació», que té un perillós competidor en la dona. I consti que per arribar aquí no li ha calgut cap campanya feminista...

M. V. ORTS

ELS LLEONS DE TANGANIKA

Segons una informació publicada en les pàgines del «Daily Telegraph», els lleons que habiten en certa regió de Tanganika, a expenses del Govern, i en la qual se'ls cuida i preserva de tota mena d'agressions, s'han acostumat de tal manera a què els retratin tots els visitants que van a veure'ls, que així que senten la botzino d'algún automòbil que s'aproxima, es posen en «pose» per a ésser fotografiats.

Els lleons, d'acord amb la informació que glossem, han arribat a considerar que el soroll produït per la botzina d'algun automòbil que s'aproxima, es pose a cridar-los a menjar, perquè la majoria de turistes els donen aliments amb l'objecte de fer que se'ls acostin mentre estan entretinguts. Però en molts casos, diu el repòrter del «Daily Telegraph», ja no és necessari de donar-los menjar, perquè s'han acostumat tant a ésser visitats, que acudeixen a saludar als que arriben, encara que no se'ls cridi.

Les autoritats han collocat nombrosos avisos en la citada regió, pregant als turistes, que no colloquin les seves tendes massa a prop del lloc on els lleons habiten o bé que els donin els aliments lluny de les seves tendes, perquè els animals habituats ja a la presència dels homes, acudeixen a ells en tot moment i arriben a resultar empipadors, ja que creuen que a totes hores han de trobar un banquet.

LA VICTORIA DE PLANOLES

J. Navarro Costabella

CONTE

I

Jaume Planoles va néixer l'any 1902 a Barcelona. Aquesta circumstància no hauria tingut res de notable si no hagués estat que Jaume Planoles fou el cinquè fill d'una bugadera casada amb un metallúrgic.

L'adveniment de Planoles no fou saludat amb manifestacions d'alegria, ni el seu cosset tendre fou rebut per l'amorosa carícia de les sedes i els brodats. Les úniques rialles que illuminaren les primeres hores de la seva existència foren les dels seus germans, satisfets que els pares els haguessin portat aquella joguina, ells que no en tenien d'altra. La mare, en posar-li a la boca el pit flàcid, plorava de pena. El pare, arrupit en un recó de la sala, s'acusava d'haver engendrat un altre fill.

La vaga dels metallúrgics feia dotze setmanes que durava. Els dirigents del Sindicat ordenaven resistir, predicaven la necessitat del sacrifici. Els obrers metallúrgics resistien i es sacrificaven. Cada dia finia amb l'inici d'una esperança. cada dia neixia per portar una nova decepció. La intransigència patronal era incommovible. Les autoritats reclamaven ordre per tal de no pertorbar les incessants negociacions. I quan l'exasperació dels vaguistes s'exterioritzava en algun tumulte o simplement en alguna reunió important, aleshores la consigna de les autoritats es traduïa en la brutal acció de la Guàrdia Civil.

—Si poguéssim fer una mica de caldo!... —murmurava la partera.

El marit acabava de deixar damunt la taula un parell d'arengades plenes de rovell, ració familiar repartida aquell dia al Sindicat.

Jaume Planoles fou batejat al cap de dues setmanes. La vaga general impedí que la llevadora pogués portar-lo al temple. El seu pare, acompanyat de dos amics, va portar-li embolicat com un farcell. Pel camí hagueren de refugiar-se a la portalada d'una escala. Les bales xiulaven una cançó esfereïdora. A l'església, una capella perduda en el laberint urbà de l'antiga Barcelona, no els volien obrir. El pare i els seus amics de bona gana haurien decidit entornar-se'n. Però la partera, que no havia oït missa d'ençà del dia que es va casar, sofria i feia sofrir perquè el nadó no era batejat quan els trets sonaven arreu.

Mentre el sacerdot, transmudat el color del rostre, abocava l'aigua lustral a la testa del nou cristià, s'oïa al carrer el galopar dels cavalls i, mesclats amb gemecs d'agonia, les blasfèmies dels que a cops de sabre restablien l'ordre.

II

—Saps qui són els reis? —preguntava, amb les mans creuades a l'esquena, el cap aixecat amb arrogància i amb una gran llum a la mirada, un xicotet galta roja i cabell ros.

—Els pares —respongué sense vacillar Jaume Planoles, desnarit, pàllid de cara i cabell negre i flàcid.

La resposta va fer esclafir en una sonora riallada el seu company i la rialla es propagà a tota la classe.

El mestre, un home de mitjana edat, que portava ulleres d'or i botins, àdhuc l'estiu, i que segons deien no havia de refiar-se dels guanys que el Magisteri li proporcionava perquè pertanyia a una família benestant, inquirí el motiu d'aquelles infantils rialles i un cop aclarit el misteri ordenà a Jaume Planoles que volgués comparèixer a la seva presència. Tota la classe es prepara a viure uns moments d'intensa emoció.

Jaume Planoles, amb l'alè suspès i les cames tremoloses, pujà a la tarima i besà la mà del mestre en senyal d'acatament.

I començà el sermó. Les paraules del mestre, pausades, sonores, greus, sàviament matisades, trobaven el flonjo coixí d'un silenci impressionant. Sorprès el propi mestre per aquella insòlita quietud i contagiat de l'emoció que dominava l'infantil auditori, deixà plenament demostrades les belleses que conté la història dels tres Reis d'Orient i la necessitat que els infants creguin en aquesta història bellíssima per tal de conservar immaculada llur puresa.

L'alumne Jaume Planoles no va comprendre el profund sentit que el mestre volgué donar a cada una de les paraules pronunciades per ell. Es a dir, únicament va comprendre que el mestre, tot i que era el mestre i que en conseqüència no ignorava res, en afirmar que els Reis existien estava tan equivocat com el noi de galta roja i cabell ros. Jaume Planoles escoltà el mestre en actitud respectuosa i va respondre: «Sí, senyor», quan el seu superior va preguntar-li si quedava convençut. Ara, si hagués pogut traduir en paraules les reflexions que l'agitaven, hauria replicat que les històries podrien dir tot allò que el mestre volgués, però que ell podia jurar pels seus germans —com era de consuetud entre els collegials —que els Reis eren els pares. Això o bé calia admetre que la seva mare mentia. I una mare podia mentir? Potser havia volgut riure's d'ell. Però no; no fou pas en to de facècia que la seva mare li revelà el gran secret.

Era la vigília de la diada dels Reis. Jaume Planoles, com cada any, esperava l'endemà dominat per una inquietud en la qual es mesclava impaciència i temor. La impaciència era produïda per la tardança de l'hora matinal que li permetria saltar del llit per apoderar-se de les joguines que els Reis haurien volgut deixar. La rapidesa en què arribaria l'hora de comprovar amb recança el comportament gasiu que amb ell observarien els Reis originava el temor. Es clar que en fer-se més grandet pogué adonar-se que la majoria dels seus companys recorrien a les descripcions fantasioses per a disculpar la mateixa gasiveria que ell lamentava. Però Jaume Planoles, distingit per una incapacitat innata per a la mentida, abans d'ésser instruït per l'experiència ni tan sols no podia sospitar la falsedat de les descripcions que escoltava. Per tant, no vacillà gens quan s'adreçà a la seva mare per a preguntar-li:

—Aquest any també només em portaran un martellet els Reis?

La mare, que anava al mercat i el duia agafat de la mà, va respondre sense guaitar-lo:

—De Reis no n'hi ha, fillet. Les joguines les compren els pares. Aquest any no tenim cèntims. La mare ja et deixarà el picador per fer la barca.

Jaume Planoles, d'aquella hora ençà, es veié obligat a paladejar la veritat a totes hores. I era amarga la veritat; era d'una amargor desolada, que el feia irascible amb tothom. Si en lloc d'una criatura hagués estat un home, i per tant hagués pogut donar forma a les cogitacions que el turmentaven, hauria expressat en paraules enceses l'odi que li produïa trobar-se enmig d'un món de joguines i veure que li era vedat de posseir-ne cap.

Aleshores no; però després, quan l'edat li va permetre d'arriscar-se sol pels principals carrers pròxims al barri i més enllà i tot, Jaume Planoles s'adheria materialment als vidres dels aparadors curulls de joguines i la fantasia el feia amo d'aquell món d'illusions. Les hores transcorrien amb la rapidesa d'una exhalació. I finit l'èxtasi, la realitat esdevenia cruel a l'ànima d'aquell minyonet desnarit, de mirada trista i cabell flàccid. Per ell solament existia un consol: esperar, esperar amb intensitat esgotadora, l'instant de posseir una d'aquelles joguines de meravella.

S'oïa al carrer el galopar dels cavalls...

El feliç instant era arribat. La ilusió oculta a l'últim replec de la consciència amb sàdica avarícia, es realitzaria aquell dissabte en què el gran magatzem insaciable engolia la gernació.

Jaume Planoles estava situat entre una dama abrigada amb pells de tacte suavíssim i un senyor intensament perfumat. Els compradors gairebé formaven una massa compacta. No el descobririen. Davant d'ell, la parada de joguines, d'una varietat embriagadora. L'enteniment s'ofuscava. Del fons de la seva consciència en sorgia una força que el feia capaç d'apoderar-se de tot. Però aviat aquell anhel vaguíssim adquirí forma en una locomotora diminuta i perfecta. La proximitat de la victòria doblegava les febles cames de Jaume Planoles. La roentor de les galtes li cremava les parpelles. L'escassa distància que el separava de la parada desaparegué. El cor de Jaume Planoles es paralitzava ara per després emprendre un ritme insuportable de tan accellerat. El braç es sentia atret, lleuger, i, alhora, un pes enorme l'obligava a restar immòbil. Per fi, dominada l'angúnia que li perlejava el front de suor gèlida malgrat la intensa cremor de les galtes, Jaume Planoles fixà la mirada enlaire i allargà el braç. Amb els dits arribà a tocar la locomotora i una bufetada l'obligà a ofegar un crit de dolor i d'esglai.

—Pillet! Murri! Carn de presidi!

Els crits i les empentes l'acompanyaren fins a la porta.

No plorava. No podia plorar tot i que en sentia unes ganes immenses.

Seguí carrer avall, amb els ulls clavats a terra, sense gosar a aixecar el cap. Era insuportable tenir la sensació que tothom parlava d'ell, que tothom el senyalava. A l'últim cercà el refugi d'un recó ben fosc.

L'obscuritat va consolar-lo. La tensió interior cedia de mica en mica. Els regolfaments d'odi es transformaven en una tristesa infinita, dolça. I aleshores, amb el braç tímidament estès, com si amb la punta dels dits encara toqués la locomotora, en silenci i a llà-

grima viva Jaume Planoles plorà el seu fracàs.

III

Jaume Planoles seia al recó. La resta de tamborets, al voltant de la taula, eren ocupats pels seus companys, aprenents com ell. Tots treballaven a la Foneria. En aquella hora el bar era envaït i ningú no es preocupava de la conversa d'aquells minyons.

—El fer-nos treballar una hora més vol dir que pretenen abusar de nosaltres! —sostenia un dels aprenents.

—Abans que consentir-ho, el que sigui! —opinà un altre.

Com que tots els parers ja eren expressats, arribà el moment indicat perquè Jaume Planoles concretés la línia de conducta a seguir d'acord amb el que veien fer en les reunions dels operaris.

Jaume Planoles ofegà un profund sospir de satisfacció. Amb la mirada que ell mateix s'adreçà es veié armat de poder suficient per a dominar les situacions més compromeses i d'emprendre les accions més arriscades. Era arribat per ell el moment de demostrar a la seva pròpia consciència que les ulleres no constituïen una presó com havia cregut en adoptar-les per urgent prescripció facultativa. Tanmateix, no podia negar que envejava els que es veien lliures d'aquella nosa. I també reconeixia que els vidres posats constantment davant els seus ulls contribuïen a accentuar l'aparent timidesa del seu caràcter. Perquè, tal com ell es coneixia, no ho era de tímid. Potser s'equivocava. No, no hi havia error possible. Si de debò era tímid, com explicar els abrivaments que de sobte el convertien en un d'aquells herois que en el llibre o en el teatre conquistaven la seva admiració? Ell, a despit de les odiades ulleres, era destinat a ésser un conductor de multituds, un conquistador de noves i constants millores per als obrers. Havia arribat l'ocasió de demostrar-ho.

—Entre nosaltres hi ha un acord perfecte, absolut —començà per dir amb els punys damunt la taula i els ulls convertits en dues espurnes darrera els vidres gruixuts—. Estem en perfecte i absolut acord per considerar que ens volen fer objecte d'una explotació iniqua mentre els fadrins i els operaris, que només es recorden de les seves conveniències, ens deixen a l'estacada.

L'atreviment que suposaven les paraules acabades de pronunciar per Jaume Planoles produïren viva i continguda emoció entre el reduït auditori.

—Però, i què? —preguntà ell mateix—. Ja en tenim prou en estar d'acord?

Signes negatius. Murmuris de protesta.

—Hem de repetir la queixa a l'encarregat?

—Es un bandarra! —afirmà una veu d'espinguet.

—Sí que ho és —fou la confirmació de Jaume Planoles. I afegí: —I què? repeteixo—. Què en treiem de saber-ho i resaber-ho i dir-ho i tornar-ho a dir? Ens hem de decidir per l'acció directa.

Aprovació unànime.

—L'únic camí, el camí de la dignitat, és la vaga! —anuncià Jaume Planoles amb més energia que mai.

La vaga d'aprenents fou acordada sense vacillacions.

Aquella tarda ja no es posaren a la feina. Jaume Planoles radiava. Als seus ulls, la colla de companys aprenents es convertí en una massa de proporcions illimitades a la qual ell arengava continuament, quan els tenia davant i quan era sol. El triomf li somreia. La seva figura insignificant esdevenia gegantina. L'única cosa que el neguitejava era no poder fer participar els de casa seva de les saboroses i segures mels del triomf. Preveia una hostilitat que, en el transcurs dels dies, si la vaga durava massa, primer es transformaria en acusacions i en algun clatellot després. Preferia parlar quan la victòria fos assolida. Aleshores sabrien qui en realitat era ell i del que era capaç.

—Diuen que si no ens posem a treballar, dissabte no ens en donaran ni cinc.

—Com ens presentarem a casa dissabte?

Es produïren els primers símptomes de defecció. La moral dels vaguistes trontollava. La majoria d'ells propugnaven l'immediat inici de negociacions encaminades a posar terme al conflicte. Alguns no ocultaven llur estat d'ànim, decididament inclinat a lliurar-se sense condicions. L'únic que es mantenia incorruptible era Jaume Planoles. Ell també participava de les angúnies que torturaven els altres. Però es sentia posseït d'una inesgotable capacitat de resistència. A canvi del triomf, acceptava alegrement tots els sacrificis. El cas era entrar a la Foneria amb aquell posat a què només dóna dret la victòria. Les hores viscudes intensament en somnis les viuria en la realitat.

—Hem d'ésser homes, enteneu? —recomanava—. Ens hi juguem la dignitat.

No gosava confessar que hi jugaven la felicitat d'ell.

—Asseguren que si ens posem a treballar dissabte al matí ens pagaran la setmana sencera —fou comunicat.

Jaume Planoles protestà iradament; pregà gairebé amb els ulls llagrimosos. Era inconcebible que de cop i volta fos esvaïda la illusió d'entrar amb el cap alt davant la colla de vaguistes victoriosos.

Ningú no estava disposat a secundar-lo. Ara tots els companys s'adonaven que Jaume Planoles era un nyicris, un pobre miop que feia riure amb les seves ulleres de vidres gruixuts.

Situat a la porta de la Foneria, Jaume Planoles tractava de reanimar les esperances perdudes. Tot inútil. Ara l'un, ara l'altre, a la fi no quedà altre vaguista que ell. Arrepenjat a la paret, amb les mans a les butxaques i el sotabarba clavat al pit, revivia les hores victorioses creades per la seva imaginació. Ara també era ell qui s'adonava del seu cos desnarit. Potser feia riure amb aquells vidrassos damunt el nas...

Penetrà a la Foneria lentament. Es sentia observat. Endevinava rialles mofetes. Es creuà amb un dels seus companys aprenents i l'altre li adreçà una mirada de commiseració.

Jaume Planoles no tingué esma ni per sentir-se ferit. No existia desempar comparable al seu. Hauria agraït que algú hagués volgut abraçar-lo ben fort.

L'encarregat es dirigia de dret a ell. L'esperança de Jaume Planoles va renéixer, forta, potent. Endevinava que l'encarregat voldria satisfer el seu esperit venjatiu i el castigaria allí, davant de tothom. Ja que no havia pogut ésser triomfador, seria màrtir. Els seus companys haurien d'admirar-lo com un heroi.

—Apa, a la feina —es limità a dir-li l'encarregat.

Jaume Planoles tingué la sensació que acabaven de sepultar-lo.

IV

Jaume Planoles atansà el cap a la finestra del cotxe i una rialla grassa de dues noies l'obligà a rectificar el gest precipitadament.

—Riuen! —murmurà Planoles adreçant-se a qui l'acompanyava.

L'altre s'arronçà d'espatlles, amb un gest de resignació.

La conversa morí abans d'ésser pròpiament iniciada.

Jaume Planoles no ho lamentà. Entre ell i l'home que seia al seu costat no hi havia cap correspondència. Aquell vei sollícit, l'únic que es sentí decidit a acompanyar-lo al cementiri, escàs consol podia proporcionar-li. En l'estat d'ànim que ell es trobava, les paraules banals haurien contribuït a exasperar-lo. Preferia el silenci. Així li era permès de submergir-se lliurement, profundament, en les seves reflexions.

Jaume Planoles tractava de reanimar les esperances perdudes

El cotxe brincava per l'empedrat. Asseguda a la vorera, una criatura feia punta al coixí. Planoles la contemplà i es digué que potser la filleta que ell havia esperat amb tanta ilusió hauria estat com aquella. Qui sap? ¿Qui ho podia saber? Ningú. La pregunta no tenia resposta. La mort era el silenci enmig de l'estrèpit del món. I Casilda, la seva muller, era morta. Les entranyes foren avares del misteri.

—Ara que pensava estimar-la tant! —sospirà Jaume Planoles.

—Com dieu? —interrogà el vei.

No res; no deia res. No deia res que els altres poguessin saber. Què havien de fer-ne els altres si ell i Casilda es casaren per arrepenjar la misèria de l'un amb la misèria de l'altre. El patrimoni de tots dos era el jornal. Ella no tenia família. Ell com si no en tingués; els germans no procuraven estalviar-li cap vexació, ans el contrari.

Jaume Planoles, a instàncies d'una veïna, posà els ulls en Casilda, considerà que era una bona persona i decidí casar-se.

La unió de Planoles i Casilda fou un matrimoni que amb naturalitat substituí l'amor per la rutina. Planoles solament estimà de debò, amb follia, el fill que havia de néixer; la mare li era indiferent. Hauria pogut ésser Casilda o una altra.

Jaume Planoles repassava mentalment el temps que havia esperat ésser pare. Ben examinat, però, de pare ja ho era. Fet i fet, el fill existia, era allí, tancat en el ventre de Casilda, d'aquella dona insignificant. Una nit Planoles volgué auscultar el ventre de la futura mare. Després assegurà, amb absolut convenciment, que sentí com el seu fill bellugava els peus.

Casilda hagué d'enllitar-se i la primera preocupació de Planoles fou inquirir si la malaltia de la mare perjudicaria el fill esperat. El metge va tranquil·litzar-lo.

—No et belluguis tant! —advertia Planoles alarmat.

L'advertiment l'adreçava a la muller, qui arborada per la febre, presa pel deliri, s'agitava.

—El farà malbé! —murmurava Planoles desassossegat.

I costà de fer-li entendre que Casilda es moria sense haver-li donat el fill. No ho admetia. Blasfemava. Assegut al capçal del llit, arribà a l'extrem d'insultar la moribunda.

Planoles, quan Casilda fou morta, no cessava de murmurar:

—Ha volgut robar-me'l Era tota la meva ilusió i ha volgut robar-me'l!

I quan la darrera paletada de calç va caure damunt el taüt, encara repetí:

—Han volgut robar-me'l!

De tornada del cementiri no pronuncià un mot en tot el camí. Frustrada la gran ilusió de tenir un fill, Jaume Planoles es considerava definitivament derrotat.

En arribar a casa, el mirall li posà davant els ulls la pròpia imatge. Planoles es posà a riure i, al mateix temps, sentí als llavis la salabror de les llàgrimes.

V

Anaven Rambla avall. Jaume Planoles formava part del grup que comentava els incidents d'aquella setmana esgotadora.

—No tingueu por —deia un—. Aquí, a Barcelona, no piularan.

—Però ja sabeu que al Marroc s'han aixecat contra la República —advertia un altre.

—Si tot Espanya fos Catalunya, rai! —sentenciava un tercer.

Jaume Planoles se sentia orgullós de fomar part del grup. Feien una volta d'inspecció d'acord amb el que els havien indicat al Centre. Calia saber exactament l'aspecte que oferia Barcelona.

—Companys, alerta! —vociferava un home barbut, dret a l'interior d'un auto descapotat—. La reacció vol atacar-nos. El militarisme traïdor es prepara. Vigileu, companys!

Una remor sorda, amenaçadora, s'elevava de la gernació que emplenava les voreres i el passeig central. Els uns feien rotllo. Els altres seien a terra. Les dones ocupaven les cadires de ferro. Les cares de tothom expressaven profundes amenaces.

Al Centre, de tornada, els foren repartides armes. Jaume Planoles hagué de reclamar-la enèrgicament. No volien lliurar-li'n en atenció a la seva extremada miopia. Però no aconseguiren dissuadir-lo; ell, si el cas arribava, volia lluitar com els altres.

Sonà el primer tret així que el sol coronà els terrats. La guerra per la llibertat era començada.

—Em fa ilusió poder dir que he contribuït a obtenir la victòria —confiava Jaume Planoles a un dels seus companys amb alegria infantil.

Anaven uns vint-i-cinc. Per la Gran-Via arribaren fins el carrer de Llúria. Allí es produí la topada. La tropa enganyada per l'oficialitat, disparava contra els paisans. Eren inútils els crits de «Germans!», «Per Catalunya!», «Per la República!». Els soldats, parapetats en el camió, intensificaven el foc. Més enllà, potser a l'altre carrer, el canó vomitava foc. Un arbre es desplomà amb majestat impressionant. Un cavall, esperonat pel dolor de la ferida, passà com una exhalació. La metralladora crepitava amb insistència. El grup de paisans del qual formava part Jaume Planoles rebé el reforç de nombrosos guàrdies d'Assalt. La presència dels guàrdies determinà uns quants soldats a fugir del camió que ocupaven per passar al costat de les forces del poble. La majoria d'ells solament aconseguiren recórrer una curtísima distància; per ordre dels oficials eren assassinats per l'espatlla.

—Avant! La victòria és nostra —cridava Planoles.

El crit li sortia de l'ànima. Creia en la victòria i, sobretot, creia que obtenir-la depenia d'ell. Els altres segurament el veien igual que sempre, però ell se sentia transfigurat, bellíssim, irresistible en l'escomesa.

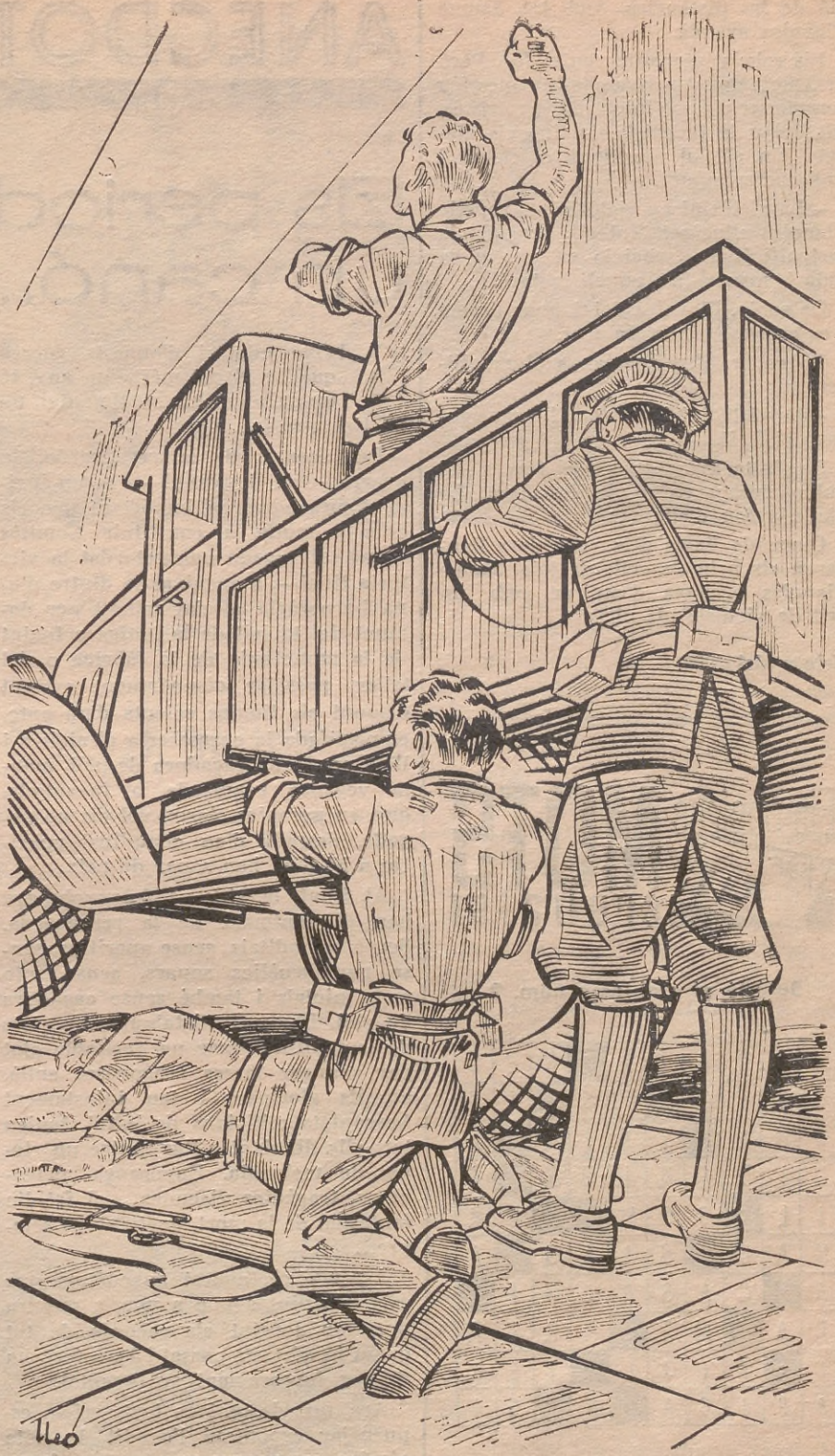

La guerra per la llibertat era començada

Es produí un moviment d'indecisió. Guàrdies i paisans retrocediren. Planoles es trobà sol, entre els que ocupaven el camió i els seus companys. Les ulleres li acabaven de caure. Les siluetes es confonien. Era perduda la no-

ció de les distàncies. Amb tot, Jaume Planoles avançà.

Els rebels intensificaren el foc. Però l'exemple donat per Jaume Planoles féu reaccionar els que iniciaven el retrocés. Aleshores la indecisió dominà els atacats. Un oficial abandonà el camió i fugí carrer amunt.

—La victòria! La victòria! — repetia Planoles allucinat. Tot ell, vençuda la insignificància, reneixia en una nova vida ignorada fins aquell instant.

De sobte, Planoles deixà anar l'arma i es caragolà dolorosament.

Va caure. Uns companys el recolliren.

—La victòria! La victòria! —murmurava el ferit.

La lluita prosseguia. Les forces del poble avançaven a pit descobert. La victòria fou d'ells.

Quan els llavis dels vencedors llançaren els primers crits de joia, Jaume Planoles acabava d'expirar amb un crit de victòria als ulls.

Febrer del 1938.

Els nostres MOTS per TIT creuats

Solució al problema núm. 2

M	A	D	R	I	D	■	N	E	U
A	G	R	E	■	I	S	■	I	R
Q	U	E	■	T	R	I	O	■	E
U	L	T	E	R	I	O	R	■	T
I	L	■	S	O	M	■	■	E	R
N	A	U	■	S	I	A	S	■	A
A	■	C	A	S	A	L	O	T	■
R	A	■	M	E	■	A	R	I	A
I	■	F	I	J	L	■	T	E	C
A	R	I	C	A	■	N	■	S	I

◆

Albert Torra, de Barcelona, ens ha tramès la solució exacta al nostre problema número 1. La nostra felicitació.

ANECDOTARI DE LA

Els periodistes volen un canó...

SI l'anecdotari d'aquesta guerra que he viscut més d'un any, té un caire un xic sentimental, no en tinc pas la culpa.

Pels homes de la reraguarda, la guerra —tan llunyana!— era un incident més o menys important que els donava motiu a constituir Comitès —que tal vegada han retardat la victòria final—, a encaixar-se dintre d'una burocràcia oficial saltant per damunt del taulell de la botiga o fugint de la monotonia de la fàbrica o del taller, passejar còmodament assegut damunt els flonjos seients d'un auto, empastifada la carrosseria d'inicials i lluir una bona caçadora de pell, manta vegades requisada o incautada, que, en paraules clares, vol dir no pagada, després d'un complicat aperitiu o bé d'un bon sopar de peix.

Al front, la vida es desenvolupava ben diferentment de la reraguarda. Sense comoditats, sense aperitius, sense pantagruèlics sopars, sense auto amb inicials i també sense caçadora de pell. Lluny de Catalunya, apartats de la família, sense un veritable ajut per avançar terres aragoneses enllà, aquells gloriosos i tan injustament bescantats milicians de juliol, tenien tots ells dibuixat a llur rostre un rictus de melangia. Enyorança, privacions, tragèdies viscudes... el fatídic fantasma de la mort assetjant-los sempre...

I per això, aquest anecdotari que vaig recollint a poc a poc, a mesura que van sorgint els records de tot quant he vist, he passat i he sofert, ha d'ésser forçosament sentimental.

Ara, que de tant en tant, veiem espurnejar espontani l'acudit, la nota còmica que posava un somriure franc en els rostres colrats dels milicians.

Permeteu-me avui que allunyi tot record amarat d'angúnies i de dolor i evoqui uns episodis riallers d'aquelles primeres setmanes de lluita.

L'acció a Castilsabàs, un poblet que s'aixeca damunt un turó —«cabezo» en diuen els aragonesos— i format per una dotzena de cases molt velles agrupades entorn d'una església també molt velleta, coronada per la cima d'un campanar, força estrambòtic. Un parell de canons acuradament amagats als telèmetres de l'enemic, llançaven amb parsimònia llurs projectils de 7'5 al cementiri de Loporzano, on s'havien atrinxerat els facciosos en ésser foragitats de l'esmentat poble.

El capità Medrano —un militar lleial—, que comanava les bateries d'aquell sector, comprovava, amb uns bons prismàtics, l'encertat foc dels artillers, que obeïen les seves ordres de tir, des de la terrassa de la millor casa del poble.

Unes centúries de milicians estaven formades, un xic desordenadament, a la carretera, amatents els lluitadors a marxar cap al cementiri de Loporzano en ajut de llurs companys que, amb gran braó es batien en aquest poble.

Un centurió s'apartà dels seus milicians i apropant-se al capità Medrano li etzivà aquesta petició:

—Hauries de donar-me una metralladora.

Medrano va mirar-lo somrient, i tot seguit li respostejà:

—Una metralladora, vols?... Al cementiri de Loporzano n'hi deu haver més d'una. Pots anar a cercar-la allí.

El centurió donà mitja volta, avergonyit.

Uns moments després, Caravaca, corresponsal de guerra de «La Rambla» i jo, ens apropàrem a Medrano i amb els ulls fits a terra, temerosos els dos, l'estimat company va dir-li:

—Capità: permeteu un prec ?

—Què voleu?

—Doneu-nos un canó.

—Volem un canó! —vaig dir jo amb veu ferma i tot seriós—. ¡Volem un canó!

Imp. Rubí - Diputació, 294 - Telèfon 34367

GUERRA

RECORDS D'UN CORRESPONSAL AL FRONT

PER

MÀXIM SILVIO

Martí Rouret a la plaça Major de Pueyo de Fañarràs. En el grup, els periodistes Elies i Aimamí Serra

El capità Medrano esclatà en una rialla que va encomanar-se a tots quants hi havia al seu entorn.

Aquell migdia, com molts altres dies, Medrano va asseure'ns a la seva taula, esplèndidament servida dintre les possibilitats i privacions de la guerra, al senyorial menjador de la que fou casa del notari d'Angües, on hi havia instal·lat el seu Quarter general.

El forn de St. Jaume al front...

QUAN Martí Rouret era conseller de Sanitat de la Generalitat de Catalunya, va fer una visita a tots els frots d'Aragó per tal de constatar si els serveis sanitaris rutllaven bé.

Acompanyaven l'avui sots-secretari de la Presidència, quatre o cinc metges, uns funcionaris, el doctor Tomàs Ramon, cap de Sanitat de l'Alt Aragó —criminalment assassinat pels feixistes—, el redactor de «La Humanitat» company Elies i el corresponsal de guerra d'«Ultima Hora» Aymamí Serra, que amb mi va afegir-se a la comitiva oficial, a Siètamo.

Al pati d'aquesta casa de Castiloabàs hi havien, perfectament camuflats, dos canons que llançaven els seus projectils al cementiri de Lopórzano.

Camí de les nostres avançadetes de La Granja i Montflorite, anava la corrua de cotxes, cinc amb el meu, per una d'aquelles carreteres que encreuen inacabables camps de blat ja segat, a dotze quilòmetres de Pueyo de Fagañàs.

A un i altre costat del camí, grans extensions de terreny on es perdia la mirada, sense un arbre i també sense un mal casalot. Era un paisatge d'una monotonia anguniosa.

De prompte, el primer cotxe de la comitiva va aturar-se i tots els altres varen fer el mateix. L'auto en què anàvem l'Aymamí Serra i jo, era l'últim.

L'Elies —el cotxe on viatjava obria la marxa—, va baixar de l'automòbil i a corre-cuita va atansar-se on érem nosaltres per a dir-nos, tot preocupat i neguitós:

—Mireu: portem un xic de pernil i de butifarra, però ens manca pa. ¿Sabeu on podria trobar un parell de pans?

L'Aimamí va quedar astorat, sense saber què contestar-li, però jo, tot seguit, vaig sortir del pas, dient-li:

—Ací, un xic més amunt, crec que hi ha una sucursal del Forn de Sant Jaume.

I l'Elies va deixar-nos, barbotejant enfurismat:

—Poca-solta!

Fotos M. S.